

DIŞ MÜDAHALE OLGUSU KAPSAMINDA ABD-VENEZUELA İLİŞKİLERİ

WITHIN THE SCOPE OF EXTERNAL INTERVENTION THE U.S.-VENEZUELA RELATIONS

Ege DEMİREL*

Öz

Venezuela, 1998'de Hugo Chávez'in iktidara gelişi ile birlikte köklü bir dönüşüm geçirmeye başlamıştır. Chávez tarafından Bolivarcı Devrim olarak adlandırılan bu köklü dönüşüm ülkede siyasal, ekonomik ve sosyal açıdan pek çok değişimin yaşanmasına neden olmuştur. Bu durumun, Venezuela'nın dış politikasına da yansımaları olmuştur. Chávez döneminde uygulanmaya başlanan çok taraflı dış politika vizyonu, anti-emperyalist/anti ABD duruşu ve neoliberal politikalara karşı yapılan hamleler Maduro döneminde de uygulanmaya ve sürdürülmeye çalışılmaktadır. Bu gelişmeler sonrasında Venezuelada yaşanan değişim sonucunda ortaya çıkan durum ABD'yi pek çok alanda olumsuz olarak etkilemektedir. Bu nedenle ABD, Venezueladaki ekonomik çıkarlarını korumak, bölgede ABD karşıtı bir eğilimin yaygınlık kazanmasını önlemek ve Latin Amerika'daki hegemonyasını koruyabilmek için birtakım politikalar geliştirme ihtiyacı duymuş ve uygulamaya koymuştur. Böylece ABD ve Venezuela arasındaki ilişkiler zaman içerisinde oldukça gerginleşmiştir. Venezuela dış politikada müttefiklik ilişkileri, ülke içinde uygulanan siyasal, sosyal ve ekonomik program ve politikalarla ABD açısından olumsuz olarak değerlendirilecek eylem ve uygulamalar gerçekleştirmiştir. Buna karşın ABD ise çeşitli müdahale araçlarını kullanarak Venezuela'ya müdahale etmiş ve etmeye devam etmektedir. Bu açıdan müdahale ve dış müdahale olguları bu iki ülkenin ilişkileri açısından gündeme gelmeye başlamıştır. Bu nedenle Venezuela ve ABD arasında yaşanan gelişmeler çalışmada dış müdahale olgusu kapsamında değerlendirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: ABD, Venezuela, Chávez, Maduro, Müdahale, Dış Müdahale.

* Kırıkkale Üniversitesi, Uluslararası İlişkiler Bölümü, E-mail:egedemirel5@gmail.com

Abstract

With the come to power of Hugo Chávez in 1998, Venezuela began a radical transformation. This radical transformation called by Chávez as the Bolivarian Revolution has led to many political, economic and social changes in the country. This situation has also had implications for Venezuela's foreign policy. The multilateral vision of foreign policy, the anti-imperialist/anti-US stance and the moves against neoliberal policies, which were implemented during the Chávez period, are being tried and implemented also in Maduro period. The situation that emerged as a result of the change in Venezuela after these developments adversely affects the US in many areas. For this reason, the US needed some policies that to protect its economic interests in Venezuela, to prevent the spread of anti-US tendency in the region and to protect its hegemony in Latin America and she has implemented these policies. Thus, the relations between the US and Venezuela have become very tense over time. Venezuela has carried out actions and practices that will be evaluated as negative for the US through alliance relations in foreign policy, political, social and economic programs and policies implemented in the country. However, the United States; has intervened in Venezuela using various means of intervention and continues to intervene. In this respect, the cases of intervention and external intervention have come to the agenda in terms of the relations of these two countries. For this reason, the developments between Venezuela and the US were evaluated within the scope of the phenomenon of external intervention.

Keywords: USA, Venezuela, Chávez, Maduro, Intervention, External Intervention.

1. GİRİŞ

Siyasi tarih boyunca devletler arası ilişkiler irdelendiğinde müdahale olgusunun pek çok farklı nedenle birlikte birçok boyutta görüldüğü saptamasını yapmak mümkündür. Bu müdahaleler siyasal, sosyal, ekonomik ve diğer sebeplerden kaynaklanabilir. Müdahaleyi gerçekleştiren aktör ise, müdahale eden devletin komşu devleti, dönemin büyük gücü olarak nitelendirilebilecek devletlerinden birisi veya bir bölgesel güç olabilir. Müdahalelerin sonuçlarına bakılacak olursa; sözü edilen nedenlerin yansımaları görülecektir. Yani müdahale sonucunda siyasal, ekonomik ve sosyal gelişme ve değişimler müdahale edilen ülke çapında, bölgesel çapta hatta sistemik düzeyde bazı etkileşimleri ve yansımaları ortaya çıkarmaktadır. Diğer taraftan bu müdahaleler farklı şekillerde yapılabilen veya farklı nitelendirmeler altında sınıflandırılabilir. Müdahalede bulunan araçlara göre askeri veya ekonomik yaptırımlar söz konusu olabildiği gibi, müdahalelerin bir devletin siyasal pozisyonu güçlenmesi veya sonrasında bu devletin ekonomik kazanımlar elde etmesi gibi amaçları da olabilir.

Bu kapsamda ABD ve Bolivarcı Venezuela Cumhuriyeti arasındaki ilişkiler ele alınabilecek güncel örneklerden birisidir. ABD'nin Chávez'in Venezuela'da iktidara gelmesinden sonra bu ülkeye yönelik politikaları zaman içerisinde oldukça radikal bir değişim geçirmiştir. Chávez öncesinde Venezuela, ABD'nin Güney Amerika'da birçok konuda işbirliği içinde olduğu ve bölgenin diğer ülkeleri içinde rol modellerinden biriydi. Venezuela, askeri ve ekonomik konular başta olmak üzere ABD'nin çıkarları doğrultusunda hareket etmekte ve ABD

açısından bölgede istikrarın sağlanmasında ve sürdürülmesinde önemli bir rol üstlenmekteydi. Ancak Chávez'in iktidara gelişi sonrasında zaman içerisinde ABD'nin Venezuela ile ilişkileri gittikçe gerginleşmiştir. ABD'nin ilerleyen süreçte Venezuela'ya yönelik yaptırımlar aracılığıyla ekonomik açıdan müdahale etmesi bu gerginliği bir başka boyuta taşımıştır. Hatta askeri müdahale¹ dahi gündeme gelmiştir. Ayrıca muhalefete verilen maddi desteklerin Venezuela'nın iç işlerine yönelik bir müdahale olduğu da çok açıktır. Dolayısıyla, ABD'nin Venezuela'ya yönelik müdahaleci bir dış politika izlediği görülmektedir. ABD'nin söz konusu dış müdahaleyle elde etmek istediği amaçları; petrol üzerinde kurulacak kontrol aracılığıyla ve ABD'li şirketlerin Venezuelada kuracağı etkinliklerle ekonomik kazanım elde etmek, bölgede karşı hegemonik hareketlere yönelik önlem almak ve Venezuela üzerinden rakip ülkelerin bölgede nüfuz elde etmesini engellemek olarak ifade edilebilir.

Bu çalışmada bahsedilen hususlar temelinde bazı bulgulara ulaşılmıştır. Bunları kısaca şu şekilde özetlemek mümkündür: Birincisi, müdahale/dış müdahale tarihin pek çok döneminde ve pek çok farklı bölgede büyük ya da küçük devletler tarafından siyasal bir kazanım ya da ekonomik bir kazanım elde etmek amacıyla önemli bir dış politika aracı olarak sık sık kullanılmıştır. İkincisi, bu durum Bolivarcı Devrim özelinde değerlendirildiğinde, ABD'nin siyasal, ekonomik ve dolaylı olarak da askeri müdahalede bulunduğundan söz etmek mümkündür. Üçüncüsü, ABD bu müdahalelerle, siyasal ve ekonomik kazanım elde etmek istemektedir. Dördüncüsü, ABD'nin söz konusu müdahaleleri, Venezuela'nın egemenlik hakkına, BM Antlaşması'nın ilgili hükümlerine aykırılık teşkil etmektedir. Beşincisi, Venezuela, ABD'nin söz konusu müdahalelerine karşı çeşitli araçlarla karşı koymaya çalışmıştır. Bolivarcı Devrim'in halen yönetimde olduğu düşünüldüğünde ABD'nin dış müdahalesi şu ana kadar başarısız olmuştur.

Çalışmada öncelikle müdahale olgusu aktarılacaktır. Daha sonra Chávez ve Maduro dönemlerinde uygulanan/uygulanmakta olan dış politikaya değinilecektir. Ardından ABD'nin Venezueladaki yaşanan gelişmelere verdiği tepkiler ve Chávez ve Maduro yönetimlerine yönelik politikaları irdelenecektir. Bu çalışmada analiz yöntemi olarak, nitel yöntem tercih edilmiştir. Ayrıca örnek olay incelemelerinden ve içerik analizinden yararlanılmıştır. Çalışmanın amacı, ABD'nin Venezuela'ya yönelik olarak müdahaleci bir dış politika izlediğini ve birtakım yöntemleri araçsallaştırarak Venezueladaki mevcut iktidar yapısını değiştirmeyi hedeflediğini ortaya koymaktır.

1 ABD'nin Venezuela'ya henüz doğrudan bir askeri müdahalesi gerçekleşmemiş olsa da dolaylı yollardan Chávez ve Maduro dönemlerinde gerçekleşen askeri darbe girişimlerinde rolü olduğu veya destek verdiği yönündeki iddialar ve bazı somut göstergeler dikkate alınırca dolaylı bir askeri müdahale söz konusudur. Özellikle Trump döneminde son zamanlarda askeri müdahalenin masada olduğuna dair birtakım açıklamalar da yapılmıştır. Bu nedenle, ABD'nin her zaman için Venezuela'ya doğrudan bir askeri müdahalede bulunma olasılığının bulunduğunu göz önüne almak gerekir. Bu hususlar çalışma içerisinde kaynaklar ışığında detaylı bir biçimde sunulmuştur.

2. MÜDAHALE KAVRAMI VE DIŞ MÜDAHALE OLGUSU

Genel olarak müdahale kavramı, uluslararası bir aktörün bir başka aktörü etkilerken belirli bir süre içerisinde geleneksel biçimlerden ayrılarak farklı bir davranışa yönelmesi ve temel olarak hedef aktörün siyasal yapısını değiştirmeyi veya mevcut otoritesini korumayı amaçlayan eylemler şeklinde tanımlanabilir (Yılmaz, 2012, s.1). Dış müdahale (veya müdahale), zorlayıcı dış politikanın nihai araçlarından birisidir. Ayrıca dış müdahale en güçlü tehdit türü, en ağır cezalandırma şekli veya bir ittifak ilişkisinde doruk noktası olarak değerlendirilebilir (Most & Starr, 1983, s.137-159'dan akt. Tillema, 1989, s.179). Diğer taraftan müdahaleler türlerine göre insani, önleyici, reaktif veya güç kullanmaksızın müdahale ve askeri veya doğrudan müdahale olmak üzere dört ana gruba ayrılabilir. Bu noktada güç kullanmaksızın müdahale çeşidine yumuşak güç kapsamında kullanılan ekonomik ve diplomatik yöntemler örnek olarak verilebilir (Yılmaz, 2012, s.1). Holiday ise müdahale eden aktörlerin niteliklerine göre devlet ve devlet dışı; müdahale yöntemine göre zorlayıcı ve zorlayıcı olmayan; müdahale alanına göre de iç ve dış müdahale şeklinde bir sınıflandırma yapmıştır (Holiday, 2003, s.121'den akt. Bingöl, 2016, s.31). Müdahaleleri, siyasal koşulları bakımından hedef devletlerdeki iç anlaşmazlık konularına yönelik yapılan müdahaleler ve devletlerin politikalarını ve durumlarını etkileyen müdahaleler şeklinde ikili bir ayrıma tabi tutmak mümkündür (Pearson, 1974, s.435).

Müdahaleler askeri boyutu açısından da irdelenebilir. Kuvvet kullanma, abluka, hava ve füze saldırısı, silah desteği, eğitim desteği, istihbarat ve lojistik yardımı ile örtülü operasyonlar gibi durumlar askeri müdahale kapsamında değerlendirilebilir. Ancak; insani yardım, ekonomik ve ticari ambargo, çatışan taraflara mali yardım söz konusu ise bu müdahalede askeri olmayan araçların kullanıldığı söylenebilir (Bingöl, 2016, s.31). Askeri müdahale, bir siyasi anlaşmazlık bağlamında bir devletin birliklerinin uluslararası bir sınır boyunca hareketi olarak tanımlanmaktadır. Müdahaleler hedef devlete karşı dostça, düşmanca veya tarafsız bir şekilde yapılabilir. Öte yandan eğer misilleme söz konusuysa bu durum, düşmanca bir müdahaleye karşılık olarak yapılan bir eylem olarak tanımlanabilir. Eğer iki veya çok taraflı çatışmalar devam ederse durum uluslararası bir savaşa evrilecektir. Bu nedenle, uluslararası askeri müdahale farklı bir askeri harekettir (Pearson & Baumann, 1983, s.187). Vincent'e göre askeri müdahale; bir devlet, devlet içerisinde bir grup, bir devletler grubu ya da uluslararası bir örgüt tarafından başka bir devletin içişlerine zorla müdahale edilmesi şeklinde tanımlanmalıdır. Vincent, askeri müdahalenin başı ve sonu belirli olan planlı bir etkinlik olduğunu ifade etmekte; ayrıca askeri müdahalenin hedef devletin siyasi yapısına ve otoritesine yönelik olduğunu belirtmektedir. Askeri müdahale yasal veya yasa dışı olabilir fakat uluslararası ilişkilerin geleneksel ve alışılmış modelleri içerisinde yer almamaktadır (Vincent, 1974, ss.3-8'den akt. Bingöl, 2016, ss.31-32). Ayrıca belirtmek gerekir ki; askeri müdahaleler, yüz binlerce askerin katılımıyla ya da sadece küçük askeri birimlerce düzenlenebilmektedir (Tillema, 1989, s.183).

Bu noktada müdahalelerin meşruiyeti konusunu ele almak gerekmektedir. Dış müdahaleler gerçekleştirilirken meşruiyet bakımından bazı önermelerin geçerli olduğu ifade edilebilir. Eğer müdahale yapılırken, müdahalede bulunan aktörün stratejileri ile uluslararası sistem arasında bir uyum söz konusu olursa müdahale meşruiyet kazanır. Ancak müdahale eden aktörün çıkarları, stratejileri ve politikaları ile uluslararası sistem arasında uyumsuzluk ortaya çıkarsa müdahalenin meşruiyeti sorunlu olacaktır. Ayrıca müdahalelerin meşruiyeti zaman ve mekân ölçütlerine göre değişebilmektedir (Eralp, 2009, s.76). Uluslararası hukukta meşruiyetin, kesinlik ve belirlilik koşullarına göre değerlendirildiğini belirtmek gerekir. Bu noktada, yapılan insani müdahalelere bakılacak olursa, bunların siyasal ve stratejik değer doğrultusunda hem zor kullanılarak yapıldığı hem de belirli durumlar ve bölgeler için söz konusu oldukları söylenebilir. Müdahaleyi yapan aktörler, siyasal değerlendirmelere göre bir seçim yaparak eski hegemonik yöntemlerle müdahale yapmışlardır (Brownlie & Butler, 1989, s.22'den akt. Ertuğrul, 2011, ss.664-665). Müdahalelerin gerekçe açısından uygunluğu bağlamında ciddi ve kitlesel insan hakları ihlalleri, savaş tehlikesi veya terörist faaliyetler gibi durumların söz konusu olması müdahale açısından önemlidir. Ayrıca müdahalenin meşruiyet kapsamında uluslararası kuruluşlar tarafından onaylanması ve müdahalelerde insani niyet unsurunun bulunması da göz ardı edilemeyecek önemli hususlardır (Yılmaz, 2012, s.1) Burada insani müdahaleye dair birkaç noktayı ifade etmekte fayda vardır.

Uluslararası hukukta insani müdahale kavramına yönelik iki ana görüş öne çıkmaktadır. Birinci görüş, uluslararası hukuku katı veya pozitivist bir bakış açısı ekseninde değerlendirerek insani müdahalenin uluslararası hukuka aykırı olduğunu iddia etmektedir. İkinci görüş ise katı/pozitivist görüşe karşı çıkarak BM Güvenlik Konseyi yetkilendirmesi olmasa da BM Antlaşması veya teamül hukuku açısından insani müdahalenin meşru olacağı veya bu anlamda bir kuralın gelişmekte olduğunu iddia etmektedir. Yani bu görüşe göre hukuki açıya uygun insani bir müdahalenin kriterleri belirlenmeli ve her somut durumda bu kriterler çerçevesinde uygulama yapılmalıdır. İnsani müdahalenin hukuki bakımdan uygun olduğu görüşünü benimseyenler, devletlerin vatandaşlarının haklarını ihlal etmeleri durumunda bu devletler için ulusal yetkilerine yönelik bir silahlı müdahalenin gerçekleştirilebileceği kanaatindedirler. Bu tip bir görüşün savunulmasına rağmen, bu müdahalelerin temel insan haklarının ağır ve kapsamlı biçimde ihlal edilmesi söz konusu olduğunda yapılması şartı ileri sürülmektedir. Ancak bu temel haklar konusunda bir uzlaşmaya varılamamıştır (Keskin, 2006-2007 ss.51-53).

İnsani müdahale dışında yine insancıl nedenler ileri sürülerek kimi zaman koruma sorumluluğu da gündeme gelmektedir. Bu konuda söylenen görüşler ise şu şekildedir. Devletler esas olarak vatandaşları için bir sorumluluk taşımaktadır. Devletler vatandaşlarına karşı sorumluluklarını yerine getiremiyorsa/getirmiyorsa (yani vatandaşlarının güvenliğini sağlayamıyor, onların temel haklarını koruyamıyorsa) uluslararası toplumun ikincil sorumluluğu gündeme gelecektir. Koruma sorumluluğu, kendi sorumluluğunu yerine getiremeyen

bir devletin hükümetinden izin alınmadan gerekli önlemleri alacak müdahalenin yapılması şeklinde gerçekleşecektir. Ayrıca alınacak askeri önlemler aşırı durumlar ve katı koşullar bakımından uygun olarak değerlendirilmektedir. Alınacak önlemlerle devletlerin ana sorumluluklarını yerine getirmelerini sağlamak amaçlanmaktadır. Bu noktada ayrıca koruma sorumluluğu konusundaki belgelerin hukuki durumuna ilişkin birkaç tespit yapmak gerekmektedir. Bu belgeler (ICISS, High-Level Panels, Annan, Ban Ki-Moon raporları), yardımcı hukuk kaynağı olarak yorumlanmakta ve hukukun gelişimine doğrudan katkı sunmamakta ancak mevcut hukuk kurallarının tespitine yardımcı olmaktadır (Arsava, 2011, s.8,14).

Müdahale konusunu irdelerken BM'nin rolüne de değinmek gerekir. Bu kapsamda yapılacak bir değerlendirmede BM Güvenlik Konseyi ölçüt olarak alınmalıdır. Zira müdahale konusunda karar alacak asıl merci BM Güvenlik Konseyi'dir ve siyasi bir nitelik taşımaktadır. BM Antlaşması'nın VII. Bölümü'nde yer alan hükümlere göre Güvenlik Konseyi müdahale konusunda karar alma yetkisine sahiptir. Ancak bu konuda bir sorumluluk ya da zorunluluk söz konusu değildir. Müdahale konusunda yaşanan gelişmeler göz önüne alındığında, Güvenlik Konseyi üyelerinin çıkarları açısından uygun olduğu zaman bir müdahale kararı alılabilmektedir. Hem BM Güvenlik Konseyi hem de BM'nin diğer üyeleri BM Antlaşması'nın 56. Madde'si çerçevesinde 55. Madde'de belirtilen hedefleri gerçekleştirebilmek için tek taraflı ya da toplu olarak BM örgütü ile işbirliği içerisinde hareket etme taahhüdünde bulunmuşlardır. Ancak BM üyelerini kurumsal açıdan zorlamak gibi bir durum mümkün değildir (Arsava, 2011, s.5).

BM Güvenlik Konseyi bir devlette gerçekleşen insan hakları ihlallerini 39. madde kapsamında barışa karşı tehdit olarak nitelendirir ve bir devlet ya da devletler grubuna kuvvet kullanma yetkisi verilirse bu şekilde gerçekleşecek müdahale hukuka uygun olacaktır. Diğer taraftan BM Güvenlik Konseyi'nin ağır insan hakları ihlallerinin olması durumunda VII. Bölümü uygulamaya geçirmesi olasılığı BM Antlaşması yapıldığı esnada dikkate alınmamıştır. Ama BM Güvenlik Konseyi bazı durumlarda bir devlet içerisindeki çatışmaları 39. madde kapsamında barışa karşı tehdit şeklinde nitelendirmiştir. Söz konusu çatışmalar, insan haklarının kapsamlı ve sistematik bir şekilde ihlal edildiği insani kriz durumları olarak değerlendirilebilir (Keskin, 2006-2007, s.53). Ayrıca, BM Antlaşması'nın 2. maddesi 4. paragrafında belirttiği üzere; üye devletlerin uluslararası ilişkilerinde diğer devletlerin toprak bütünlükleri veya siyasal bağımsızlıklarına karşı ve BM'nin amaçlarına aykırı düşecek bir şekilde kuvvet kullanmaları ve kuvvet kullanma tehdidinde bulunmalarına imkân tanınmamıştır (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 1945).

Müdahale konusunda özellikle müdahaleye itiraz edenlerin ana argümanlarından biri olan egemenlik konusu, uluslararası hukukta ana ilkeler arasında yer almaktadır. Devletler, egemen olarak eşit birimler oldukları için birbirlerine müdahale etmemeleri gerekmektedir. Ancak bu durum bazen dikkate alınmamaktadır. Müdahale devletlerin egemenlik hakkına aykırıdır. Uluslararası hukukta devletlerin yapacakları eylemleri ve alacakları kararları

istedikleri şekilde uygulama hakları vardır. Devletlerin egemenliği, uluslararası hukuk açısından oldukça yaygın bir şekilde kabul gören bir ilkedir. Bu durum 1648 yılındaki Westfalya Antlaşması ile oluşturulan uluslararası sistem sonucunda ortaya çıkmış ve güncelliğini korumaktadır (Duran, 2001, ss.131-132).

Diğer taraftan, devlet açısından egemenlik olgusu iç ve dış şeklinde ikili bir sınıflandırmaya da tabi tutulabilir. Bir devletin sahip olduğu sınırları içerisinde belirli bir kara parçası üzerinde güç ve yetkisini kullanması iç egemenlik, bu devletin diğer devletlerle olan ilişkileri de dış egemenlik kapsamına girmektedir (Aybudak, 2017, s.233). Klasik egemenlik anlayışına göre devletlerin iktidarı tek, bölünemez, sürekli ve devredilemezdir. (Çelik & Kara, 2018, s.348). Fakat klasik egemenlik anlayışının artık değişmekte olduğu ve egemenliğin en üst ve mutlak norm niteliğinin gittikçe zayıfladığı gözlemlenmektedir. Çünkü uluslararası ilişkilerde birey, insani güvenlik, insanlığa karşı suçlar gibi unsurlar öne çıkmaya başlamıştır (Taflioğlu, 2013, s.1348). Ayrıca son dönemde uluslararası hukukta da birey üzerinde durulmaktadır. Uluslararası hukuk normlarının güçlenmesiyle birlikte devletin mutlak egemenliğinin de zayıfladığı dile getirilmektedir (Taflioğlu, 2013, s.1362).

Müdahaleler ile ilgili bir diğer önemli nokta müdahalelerin sonuçlarına ilişkin yapılacak değerlendirmelerdir. Burada Peceny'nin² (Peceny, 1999a) çalışmasındaki çıkarımlarına bir parantez açmak gerekir. Peceny, müdahale sonuçlarını demokratik ve demokratik olmayan müdahaleler şeklinde ikili bir sınıflandırma içinde ele almaktadır. Peceny, ABD'nin askeri müdahalelerinin müdahale edilen ülkelerde demokratik duruş açısından olumlu bir katkı yapma eğiliminde olduğu görüşündedir. Hatta Peceny askeri müdahale sonucunda meydana gelen demokratik değişimlerin uzun ömürlü ve kalıcı olduğunu da iddia etmektedir. Söz konusu çalışmada ABD'nin bazı durumlarda örneğin; Küba (1899-1902) özelinde reformist bir baskı uyguladığını ve etkili olduğunu ancak başka durumlarda bu yöntem uygulanmadığından başarısız olduğu tespitini yapmıştır. Başarısız örneklerden bazıları, Filipinler ve Güney Vietnam'dır. Bu tip ülkelerde liberalizasyon yerine, karşı isyanların ve ABD destekli darbelelerin uygulanması nedeniyle başarısız olduğunu ifade etmektedir. Sonuç olarak müdahale sonrasında uygulanan stratejinin uzun dönemde demokratikleşme açısından bir fark yaratabileceği savunulmaktadır (Pearson, Walker & Stern, 2006, ss.64-65).

Pearson, Walker ve Stern, Peceny'nin bu analizini sorgulamışlar ve bazı çıkarımlara ulaşmışlardır. Peceny'nin çalışmasındaki örneklerin incelenen vakalara bağlı olduğu ifade edilmiştir. Peceny'nin ölçütlerine göre, II. Dünya Savaşı'ndan 1993 sonuna kadar olan dönemde

2 Peceny'nin aynı kapsamda daha detaylı analizleri içeren bir de kitabı bulunmaktadır. (Bkz: Peceny, 1999b) Bu noktada bazı hususları belirtmekte fayda vardır. Peceny, çalışmasında (Peceny, 1999a) 1898-1992 arasındaki dönemi analiz ettiğini belirtmektedir. Ayrıca Polity III veri tabanından yararlandığını da ifade etmektedir. Bir diğer önemli nokta ise; Peceny, ABD'nin askeri müdahalelerinin sonrasında serbest ve adil seçimlerin yapılmasının demokratikleşme konusunda başarılı sonuçlar alınmasında önem arz ettiği görüşündedir.

ele alınan 16 ülkenin 9'u (Mihver grubundan olmayan ülkeler) ABD'nin müdahaleleri sonucunda demokratikleşmiştir. Bu noktada Peceny'nin çalışmalarında değindiği zorunlu liberalleştirmenin bazı noktalarda demokratikleşmeye yol açtığı iddiası mümkün olsa da demokratikleşme tarihi ve iç savaşlar gibi diğer değişkenlerin de bunda etkili olabileceğini belirtmek gerekir. İnsan hakları, siyasal haklar ve sivil özgürlükler gibi alternatif başarılı demokratikleşme ölçütlerini uygularken, zorla demokratikleştirmenin uzun vadede uygun bir katkısı olamaz. Sonuç olarak Peceny'nin bulguları teorik, ampirik ve tarihsel ölçütler temelinde tutarlı değildir. Ayrıca uluslararası hukukta yer alan egemenlik ilkesi açısından söz konusu tez sorundur (Pearson vd., 2006, ss.80-81).

Diğer taraftan ideoloji, bölgesel güç dengesi, teritoryallık, ekonomi, sosyal ve askeri diplomatik koruma ekseninde gerçekleştirilen müdahaleler arasındaki ayrımlar müdahale profillerinin oluşmasına ve çeşitli müdahale türlerinde yer alması muhtemel aktör ve koşulların özelliklerinin belirlenmesine imkân sunmaktadır. Ayrıca müdahalelerde devletlerin güç durumları oldukça büyük farklar yaratmaktadır. Büyük güçlerin müdahaleleri genellikle stratejik güç dengeleri ile ilgili çıkarlar, ideolojik, ekonomik, diplomatik ve askeri çıkarlar temelinde yapılmaktadır. Buna karşın küçük güçlerin yaptığı müdahaleler ise, teritoryal konulardaki bölgesel anlaşmazlıklar veya toplumsal sorunlar ile yakın sınır bölgelerinin güvenliği ekseninde gerçekleşmektedir (Pearson & Baumann, 1974, s.275, 277).

Müdahaleler, ileriki bir tarihte başka bir müdahaleye yol açabilir veya doğrudan karşı bir müdahaleye neden olabilir. Müdahalenin söz konusu olduğu bölge içindeki veya dışındaki güçler müdahaleye tehditlerle, yaptırımlarla, karşı müdahalelerle, destek önerileriyle, uluslararası organizasyonlara yapılacak itirazlarla veya herhangi bir harekette bulunmayarak tepki verebilirler. Bu nedenle müdahaleler, müdahale ile istenilen sonuçları üretebilir ya da beklenmedik ve/veya yıkıcı sonuçlara yol açabilir. Örneğin; uluslararası veya sivil şiddetin artması, hükümetlerin düşüşü, ağır sosyo-ekonomik koşullar, kaynakların yanlış dağılımı gibi sonuçlardan söz edilebilir (Pearson & Baumann, 1983, s.188). Ayrıca müdahaleci devletin gücü ile coğrafi uzaklık arasında da bir ilişki olduğunu söylemek mümkündür (Pearson, 1974, s.445). Bunun dışında çeşitli mesafe aralıklarında gerçekleştirilen askeri müdahalelerde müdahaleci devletin gücünün yanı sıra bu devletin etkisinin ve hedef devletteki siyasal koşulların dikkate alınması gerekir (Pearson, 1974, s.447).

3. BOLİVARCI DEVRİM SÜRECİ

Bolivarcı Devrim'in Venezuela'da nasıl ortaya çıktığını anlamak, sonrasında devrimin ülke dış politikasını ve dış müdahale açısından iç dinamiklerin nasıl etkilediğini analiz edilebilmek için ülkenin yakın tarihinde yaşanan gelişmeleri irdelemek gerekmektedir. Bu açıdan ilk bakılacak nokta ise ülkenin neoliberalizmle olan ilişkileridir.

Ülkede piyasa ekonomisine yönelik yapılan ilk hamle, Carlos Andrés Pérez'in 1989 şubat ayında uyguladığı Paket (El Paquete) adındaki neoliberal reformları içeren ekonomik programla başlamıştır. Pérez, Merkez Bankası'nın döviz rezervlerinin tükendiği gerekçeyle IMF'den 4,5 milyar dolarlık kredi almıştır. Bunun şartı olarak Washington Konsensüsünün uygulanmasına onay vermiştir. Hükümetin, Büyük Dönüş (El Gran Viraje) şeklinde nitelendirdiği bu süreçle birlikte ülkenin geri dönüşü olmayan bir yola girdiği söylenebilir. Uygulanmakta olan neoliberal paket sonucunda ülkede artmaya başlayan enflasyon 27 Şubat 1989'da Caracas'ta toplu taşıma araçlarına yapılan zamlara karşı düzenlenen bir protesto ile karşılık bulmuş, bu protesto ciddi bir ayaklanma haline evrilmiştir. Bu olayda yaklaşık 2000 kişi hayatını kaybetmiş ve "Punto Fijo Paketi" da çökmüştür (Akgemci, 2014, s.219). 1990'lı yıllar da Venezuela açısından, ekonomi alanında yaşanan durgunluk, yüksek enflasyon, devalüasyon ve finans sektörünün neredeyse çökmesi gibi olumsuz gelişmelerle geçen bir dönem olmuştur. Ayrıca bu dönemde kamu hizmetlerinin azaldığından ve halkın memnuniyetsizliğinden de bahsedilebilir. Siyasal açıdan bu dönemin sonunda Başkan Rafael Caldera'nın görevi kötüye kullanma suçlaması (impeachment) sonrasında devletin ciddi bir dönüşüm geçirdiği Chávez dönemine geçilmiştir (Trinkunas, 2002, s.42).

Albay Hugo Chávez, gelişen olaylar sonrasında 1992 yılında hükümete ve IMF politikalarına olan tepkisini hükümete karşı bir darbe düzenleyerek göstermiş, fakat Chávez'in bu girişi başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Darbe sonrasında televizyondan halka seslenirken verdiği mesajlarla siyasi bir fenomene dönüşen Chávez, sonraki süreçte sivil olarak siyasete girmiş ve Bolivarcı partiler koalisyonunun meydana getirdiği bir oluşumun lideri olarak 1998 seçimlerinde %57 oy alarak Venezuela devlet başkanı olmuştur (Yağcı, 2013, s.5). Chávez döneminde devletin, sosyal politikalar ve petrol dâhil olmak üzere ekonomik sektör bağlamında genişlediği söylenebilir. Bu durum ulusalcı, anti-neoliberal ve yoksul yanlısı politik duruşa uygun düşmektedir. Bu kapsamda yoksulluğun azaldığı ve sosyal güvenliğin güçlendirildiği görülmektedir. Böylece, Chávez taraftarlarının genel olarak toplumun yoksul kesimlerine dayandığı buna karşın muhalefetin ise orta ve üst sınıfların desteklediği önceki dönemin siyasi ve ekonomik elitleri olduğu söylenebilir. Venezuela sıklıkla insan hakları ve demokrasi bağlamında eleştirilmiştir (Freedom House, 2018). Ancak hükümet perspektifinden bu durum ideolojik ve siyasi faktörlere bağlanmış ve dikkate alınmamıştır (Strønen, 2016, s.10).

İç dinamiklere ilişkin bir diğer önemli unsur da sivil-asker ilişkileridir. XX. yüzyılın ilk döneminde ordu hem askeri hem de sivil rejimlerin devrilmesinde ya da sürdürülmesinde önemli bir rol oynamıştır. Askeri ve sivil yönetim değişikliklerinde, yüksek rütbeli ordu mensuplarının kişisel çıkarları ile çeşitli sosyal ve ekonomik gruplar arasındaki mücadelenin etkili olduğu söylenebilir (Strønen, 2016, s.11). Punto Fijo dönemiyle birlikte sivil yönetimler görülmüştür. Venezuelada 90'lı yıllarda yaşanan siyasi ve ekonomik gelişmeler demokrasinin zarar görmesinde etkili olsa da meseleyi anlayabilmek için sivil-asker ilişkilerine de

değınmek gerekmektedir. Punto Fijo döneminde, sivil kurumların ordu üzerindeki kontrolünü sağlayan mekanizma ve araçlarla 92'de ülkenin demokratik rejiminin çökmesine engel olduğu söylenebilir. Chávez'in 1998 seçimini kazanmasının ardından Punto Fijo Paktı çökmüş ve yönetim sorununun aşılması için radikal alternatifler gündeme gelmiştir (Trinkunas, 2002, s.43). Chávez'in iktidara geliş süreci, toplumun yaşadığı ekonomik kriz, siyasal meşruiyet ve ulusal itibar kaybı göz önüne alınarak değerlendirilmelidir. Ayrıca yaşanan siyasal değişim sonrasında ordu genel olarak Chávez'in yeni siyasal ve ideolojik perspektifiyle uyumlu bir hale getirilmiştir (Strønen, 2016, s.15).

Trinkunas, Chávez'in seçilmesinin ardından sivil-asker ilişkilerinde yaşanan dönüşümü endişe verici olarak nitelendirmektedir. Trinkunas bu endişenin kaynağını üç madde halinde sıralamaktadır. Birincisi, 92 darbe girişiminin savunulması, emekli ve çalışan askerlerin yönetime dâhil edilmesi, silahlı kuvvetlerin siyasallaşması durumunu ortaya çıkarmaktadır. İkincisi, Chávez askeri rolleri ve misyonları ulusal savunma alanından iç güvenlik, kalkınma ve devlet idaresine kadar geniş bir alana yaymıştır. Doğal olarak bu hamlenin silahlı kuvvetlerin siyasallaşmasına katkısı olmuştur. Üçüncüsü, 1999 anayasasıyla Punto Fijo döneminde oluşturulan sivil kontrol mekanizmalarının ortadan kaldırılarak aynı zamanda ordunun devlet içerisindeki rolünün arttığı görülmektedir (Trinkunas, 2002, s.64).

Chávez'in, ordunun rolüne ve sivil-asker ilişkilerine yönelik görüşlerinin MBR-200 adındaki oluşum içerisindeyken ortaya çıktığı söylenebilir. Ancak bu görüşlerin sadece Chávez'e ait değildir. Farklı gruplar arasındaki siyasal ve ideolojik tartışmalar, Bolivar öğretisi ile Latin Amerika ve Venezuela tarihiyle ilişkilidir. Bu noktada, sivil-asker ittifakı şu şekilde ifade edilebilir: Ordu, genel olarak ulusun ve toplumun ana parçalarından birini oluşturmaktadır; dolayısıyla ulusal gelişmede önemli bir rol oynayabilir. Ayrıca El Caracazo benzeri bir olayın yaşanmaması açısından da sivil-asker ittifakı gerekli görülmüştür. Böylece, söz konusu amaçlar bağlamında ordunun ideolojik ve pratik görevler açısından yeniden yapılandırıldığı ve toplumun bütüncül bir parçasına dönüştürüldüğü görülmektedir. Bu çerçevede 1999 mart ayında Plan Bolivar 2000 uygulamaya konulmuş, altyapı çalışmaları ve sosyal programlarda ordunun görev alması sağlanmıştır (Strønen, 2016, ss.15-16).

Öte yandan bu ilişki demokrasi, vatandaşlık, ordunun temsiliyeti ve meşruiyet bağlamında farklı şekillerde algılanmış, muhalefet bu yapıyı ordu-hükümet ilişkisine atfen otoriteryanizmle ilişkilendirmiştir. Bu nedenle, ordunun ideolojik ve siyasal açıdan söyleminin kutuplaştırıcı ve ulusal bütünlüğü bozucu bir sonuç doğurduğu belirtilmektedir. Hükümeti destekleyen kesim açısından bu durum, anti-emperyalizm odağında ordunun yeniden dizayn edilmesi ulusal bütünlüğün ve egemenliğin bir sembolü olarak görülmüş ve süreç, devlet ile vatandaşlar arasındaki engellerin ortadan kalktığı bir devlet inşası şeklinde algılanmıştır (Strønen, 2016, s.25). Bir diğer değinilmesi gereken mesele, hükümetin ekonomik savaş, ambargo ve yaptırımlar gibi argümanlarına karşı çıkarak mevcut ekonomik krizde başka

etkenlerin olduğunu savunan perspektiftir. Bu kapsamda, rantiyecilik, kleptokrasi, Hollanda hastalığı gibi terimler üzerinden hükümete eleştiriler yöneltilmektedir.

Liberal söylem açısından rantiyeci devlet, Batı tipi yani liberal demokratik devletin karşısında gayrimeşru bir yapı ya da oluşum olarak değerlendirilmektedir. Bu nedenle rantiyeci devlet, liderlerin serbest bir rekabet, bireylerin de ifade ve örgütlenme özgürlüklerinin olmadığı bir yapı şeklinde nitelendirilmektedir (Sune & Özdemir, 2012, s.24). Ancak bu noktada kapitalizmin küresel ve bütüncül nitelikleri gözden kaçırılmamalıdır. Çünkü sistemi tekil olarak devletler üzerinden analiz etmek bu açıdan mümkün olmayacaktır. Ayrıca sınıf ilişkileri ülkeler içerisindeki toplumsal yapılar analiz etmenin yanında devletler arası ilişkilerin analizinde de kullanılmaktadır. Bu nedenle, az gelişmiş ülkelerin merkez kapitalist ülkelerle ilişkileri sınıfsal bağlamdan hareketle bu ülkelerin baskın olduğu bir uluslararası işbölümü yapısına göre belirlenecektir (Sune & Özdemir, 2012, s.26). Bu durum kapsamında, Venezuela Merkez Bankası'nda petrol uzmanı olarak çalışan bir ekonomist olan Carlos Mendoza Pottella'nın görüşlerine değinilebilir. Pottella'nın Norveç örneğinde de gösterdiği gibi rantiyeci devlet terimi açısından gelişmiş kapitalist ülkeler ile diğer ülkeler aynı perspektifle analiz edilemez. Pottella, Venezuelada petrol keşfedildiğinde Venezuela'nın gelişmiş bir ülke olmadığını belirtmektedir. Ayrıca petrolün keşfedildiği dönemde ülkenin kıtadaki en yoksul ulusu olduğunu, önemli savaşlardan çıktığını ve pek çok sorunla uğraştığını ifade etmektedir (Marquina & Potella, 2018). Yani zaten gelişmiş bir ekonomik yapının olmaması nedeniyle bu tip bir keşfin olumsuz etkileri mümkün olmayacaktır.

Bazen ülkelerin yenilenemeyen kaynakların bolluğu nedeniyle ekonomik açıdan olumsuz gelişmelerle karşılaşması mümkündür. Bu durum özellikle geleneksel sektörlerin göz ardı edilmesi ve madencilik gibi tek bir sektöre odaklanıldığında gerçekleşmektedir. Bu olgu kaynak laneti, bolluk paradoksu ya da Hollanda hastalığı şeklinde nitelendirilmektedir. Bu terimle genellikle, bir ülkenin gelirinde ortaya çıkan büyük artışların neden olduğu olumsuz sonuçlar kastedilmektedir. Bu vakada, ayrıca ülkelerde önemli miktarda doğal kaynak keşfedilmesi gibi gelişmelere bağlı olarak artan yabancı para girişlerinin de ekonomiyi olumsuz etkilediğini hatırlatmak gerekir. Yani, döviz girişiyle, döviz değerlenmekte ve söz konusu ülkenin diğer ürünlerinin ihracattaki rekabet gücünü düşürmektir. Ayrıca, yüksek düzeyde ucuz ithalat artmakta, sanayileşme olumsuz etkilemektedir. Terimin Hollanda hastalığı şeklinde tabir edilmesinin nedeni 60'larda Hollanda'nın doğal gaz rezervlerinin keşfiyle artan refahının daha sonra diğer sektörleri olumsuz etkilemesi ve ülkenin ekonomik açıdan sorunlar yaşamış olmasıdır. Terimin ilk olarak 1977'de Ekonomist'te (Economist, 2014) kullanıldığı bilinmektedir (Brinčíková, 2016, ss.95-96).

Mevcut ekonomik krizde başka etkenlerin olduğunu dile getiren görüşler de vardır. Buna göre; muhalefetle yakın ilişkili sektörlerde sosyal huzuru artırmak ve hükümetin itibarını sarsmaya yönelik ekonomik bir sabotaj yürütüldüğü savunulmaktadır. Ekonomik savaş olarak da adlandırılabilir olan bu tezin ana iddiaları, söz konusu sektörlerde istifleme ve fiyat

spekülasyonları gibi eylemlerde bulunduğu ve kaos çıkarmak amacıyla kasıtlı olarak kıtlığa neden olduğu şeklindedir (Bolton, 2016). Bu noktada, Venezuelâda hem kapitalist hem de sosyalist uygulamaları içeren karma bir ekonomik düzenin olduğunu vurgulamak gerekir. Yani devlet tamamen piyasaya hâkim olamadığı için tüm serbest piyasa hareketlerini kontrol etmesi mümkün değildir. Bu kapsamda yerli sermayenin ülkeden kaçışının ve ülkeye yeni yabancı sermayenin gelmemesinin de ekonomik yapıyı olumsuz etkileyebileceğini hatırlatmak gerekir.

Bir diğer sorgulanan mesele yolsuzluktur. Yolsuzluk kavramı ile siyasal nitelikli rüşvet, adam kayırmacılık gibi bazı yozlaşma türleri kastedilmektedir. Ancak, siyasal yozlaşmanın yolsuzluğu da kapsayan daha geniş bir anlamı vardır. Bu bağlamda kavram siyasal karar alma mekanizmasında yer alan aktörlerin (yani seçmenler ve siyasetçiler gibi) özel çıkar elde etme amacına yönelik olarak toplumdaki hukuki, ahlaki ve diğer normlara aykırı bir davranış ya da eylem sergilemeleri şeklinde tanımlanabilir. Kamu görevlilerinin yetki ve güçlerini kötüye kullanmaları ve böylece kendileri ya da yakınları için çıkar elde etmeleri de bu kapsamda ele alınabilir. Siyasal yozlaşmanın baskın bir hale gelmesi halinde söz konusu devlet düzeni kleptokrasi olarak nitelendirilmektedir (Aktan, 2001, ss.52-53).

Transparency International Venezuela'yı yolsuzluk bakımından 100 üzerinden 18 puanla 180 ülke içerisinde 169. sırada gösterilmektedir (Transparency International, 2017a). Aynı kurumun başka bir anket analizinde Venezuela, %76 ile bölgenin en yüksek yolsuzluk oranına sahip ülkedir (Transparency International, 2017b). Ancak konuya hükümet perspektifinden bakıldığında, Wilpert tarafından bu tip verilerin (Chávez döneminde aynı eleştiriler dile getirilmiştir) yerel olarak bölgede yaşamayan uzman ve iş adamları tarafından elde edildiği argümanı ile nesnellüğünün sorgulanması gerektiği şeklinde yorumlanmaktadır. Venezuela'ya yönelik algıların muhalefete sempati duyan ulusal ve uluslararası medya tarafından şekillendirildiğine atfen bu veriler de aynı kapsamda değerlendirilebilir. Sonuç olarak; nesnel veriler ışığında Wilpert Venezuelâdaki yolsuzluk oranlarının bölge ülkeleriyle yakın bir oranda olduğunu dile getirmektedir. Wilpert'in nesnel veriler konusundaki dikkate aldığı kaynak ise; Latinobarometro'dur (Wilpert, 2007).

Son olarak ABD tarafından sıkça eleştiri konusu olan uyuşturucu meselesine değinmek gerekmektedir. Hükümetin uyuşturucu ile ilişkisi olduğu konusunda dile getirilen bir iddiaya göre; Cartel de Los Soles adıyla bilinen bir örgüt tamamen askeri ve hükümet görevlilerinden oluşan bir yapıya sahiptir. Örgütün liderlerinin Venezuelâdaki uyuşturucu kaçakçılığında her alanda etken oldukları belirtilmektedir. Ayrıca resmi görevleri sayesinde bu eylemi rahatlıkla gerçekleştirebildikleri ifade edilmektedir. Bu eylem kapsamında Apure, Zulia ve Táchira gibi Kolombiya sınırındaki eyaletler gündeme getirilmektedir (Fiegel, 2015, s.1).

Ancak bu iddialara karşın tam olarak böyle bir örgütün olduğuna dair kanıtların olmadığı yönünde karşıt görüşler dile getirilmektedir. Bu perspektiften; örgütün varlığını

doğrulanlar arasında, Venezuela adalet sisteminden kaçan kişilerin olduğu ileri sürülmektedir. Bu kişilerden birisi, Lebrún şehrinin inşa faaliyetlerinde kendisini zenginleştirdiği suçlamaları yapılan eski savcı Luis Velásquez Alvaray'dır. Alvaray'ın ABD'ye geçtikten sonra DEA (Drug Enforcement Administration/ABD'nin uyuşturucu ile mücadele kurumu) ile işbirliği yaptığı belirtilmektedir. Bir diğer kişi, Venezuela Ulusal Meclisi tarafından uyuşturucu kaçakçısı Walid Makled'le ilişkisi olduğu iddiasıyla görevden alınan eski askeri görevlilerden sulh hâkimi Eladio Aponte'dir. Bunun dışında, örgütün lideri olduğu iddia edilen Diosdado Cabello'yu hiçbir uluslararası kartelin tanımadığı veya uyuşturucu kaçakçılığıyla ilgili olarak herhangi bir fotoğrafının olmadığı ifade edilmektedir (teleSUR, 2017). Bu kapsamda hükümete yönelik suçlamalarda bulunan bir diğer isim de Chávez'in ölümünde rolü olduğu iddiası da bulunan Chávez'in eski korumalarından olan Leamsy Salazar'dır. Salazar'ın da CIA ve DEA ile işbirliği yaptığı ve hükümete yönelik söz konusu örgütle ilişkili olarak gündeme getirilen suçlamalarda görüş bildirdiği bilinmektedir (Nikandrov, 2016).

4. BOLİVARCİ VENEZUELA CUMHURİYETİ'NİN DIŞ POLİTİKASI

Bolivarcı Devrimin dış politikası; petrol, bağımsız dış politika, çok kutuplu dünya vizyonu, bölgesel entegrasyon, anti-emperyalizm ve anti-Amerikancılık gibi unsurlar teminde şekillenmiş/şekillenmektedir. Petrolün son dönemlerde Venezuela dış politikasının merkezinde yer aldığına dair sıklıkla paylaşılan görüşlere atfen öncelikle bu unsurun dış politikadaki rolünü açıklamak gerekir.

Bu noktada Venezuela'nın petrol rezervlerine ve petrol konusundaki ihracat verilerine kısaca değinmek yerinde olacaktır. Venezuela, 302,81 milyon varillik petrol rezervi ile dünyada petrol rezervi bakımından ilk sırada yer almaktadır (OPEC, 2017). Petrol ihracatı 31.449 milyon dolardır ve ayrıca ülkenin petrol ihracat gelirleri toplam ihracatının yaklaşık olarak % 98'ini oluşturmaktadır. Öte yandan ABD'nin Venezueladan ithal ettiği ham petrol ve petrol ürünlerinin miktarı Chávez'in görevdeki ilk yılında yani 1999 yılı verilerine göre 544.798 bin varil olmuştur. 2017 yılı verilerine göre ise bu miktar 245.906 bin varildir (U.S. Energy Information Administration, 2018). Bu verilerden de anlaşılacağı üzere petrol Venezuela açısından son derece hayati bir öneme sahiptir. Ayrıca Bolivarcı Devrim süresince Venezuela'nın ABD'ye yaptığı petrol ihracatındaki düşüş göze çarpmaktadır. Bu verileri anlamlandırabilmek açısından Venezuela'nın petrol politikasını ele almak gerekmektedir.

Petrolün Venezuela'nın dış politikasında etkili bir araç olarak kullanılması Hugo Chávez'in başkan seçilmesinden sonra meydana gelmiş bir durumdur (Kaya, 2014, s.194). Chávez yönetiminde Venezuela'nın petrol politikasının birkaç hedef üzerinde yoğunlaştığı söylenebilir. Bunlar: 1. Uluslararası alanda petrol fiyatlarının artmasını sağlayabilmek ve Venezuela'nın dış ticaretten elde ettiği kazancı artırabilmek ayrıca petrolü bir dış ticaret unsuru

şeklinde araçsallaştırabilmek. 2. PdVSA'yı³ hem millileştirmek hem de hükümetin kontrolü altına alabilmek. 3. ABD'nin Latin Amerika'da var olan etkisini kırmak ve kıtadaki ülkelerin ABD'ye bağımlılık durumunu ortadan kaldırabilmek amacıyla ülkenin petrol gücünden yararlanabilmek. 4. Petrolü, uluslararası alanda Venezuela dış politikasındaki ana hedeflerden olan çok kutuplu bir dünya sisteminin kurulması ve yeni müttefikler edinebilmek açısından araç olarak kullanmak (Kaya, 2014, s.203-204). Bu nedenle, Chávez döneminde Venezuela'nın ülkedeki Amerikan petrol şirketlerinin aşırı imtiyazlarına da karşı çıktığı ve petrolü tamamen kamulaştırdığı görülmektedir. Venezuela, petrolünün ABD'ye olan bağımlılığını azaltabilmek ya da ortadan kaldırabilmek için Çin, Hindistan ve Rusya gibi önemli ülkelerle anlaşmalar yapma gereği duymuştur. ABD'nin petrol fiyatları konusunda belirleyici olan rolünü engelleyebilmek amacıyla İran ve OPEC ülkelerini, ABD'den bağımsız karar alabilen bir örgüt çatısı altında toplayabilmek için çalışmalar da yapılmıştır. 2007'de Venezuela'da petrolün kamulaştırılması süreci tamamlanmış ve kamulaştırılan alanlar içerisinde Exxonmobil, Total, ConocoPhillips, BP gibi dünyada oldukça etkin petrol şirketlerinin işlettiği alanların olması oldukça önemli bir gelişme olmuştur. Bunlara ek olarak Chávez, ABD'nin vergi ve koruyucu politikalarına karşı da hamle yapmıştır (Kışlalıoğlu, 2008, s.94). Chávez, ABD'deki rafinerilerini kapatma kararı almış ve bunu uygulamıştır (Gleaner, 2007).

Venezuela açısından bir başka önemli dış politika konusu anti-emperyalizm ve anti-Amerikancılıktır. Chávez'in ABD'ye yönelik duruşunu kavramsallaştırmak için "yumuşak dengeleme" (soft balancing) kavramı kullanılabilir. "yumuşak dengeleme" kavramını, bir ülkenin kendisinden daha güçlü ülkelere karşı bu ülkelerin dış politika hedeflerini engelleme ve zayıflatma çabaları şeklinde açıklamak mümkündür (Corrales, 2009; Pape, 2005, s.13; Paul, 2005, ss.46-71; Hurrell, 2006, ss.1-19'dan akt. Romero & Corrales, 2010, s.219). Bu kavram, klasik "güç dengesi" kavramından farklıdır. Çünkü burada güçlü ülkeye karşı çıkan zayıf ülke, sadece hegemon ülkeyi yok etmeye çalışmaz, bu ülkenin maliyetlerini artırarak eylemlerini de engeller (Walt, 2004'ten akt. Romero & Corrales, 2010, s.219). Ayrıca Venezuela liberal olmayan ve ekonomide devletçi politika eğilimleri benimseyen ülkelerle ilişkilere öncelik vermektedir. Bu yaklaşım Venezuela'nın sadece ABD'ye olan bağımlılığını azaltma düşüncesinden ziyade, çok kutuplu ve anti-kapitalist dünya vizyonuna sahip olmasından kaynaklandığını ifade etmek gerekir (Blanco, 2004; Weyland, 2009, ss.45-164'ten akt. Romero & Mijares, 2016, s.171).

Chávez'in özellikle 11 Eylül sonrası Bush yönetimine karşı tepki ve politikaları dikkate değerdir. Chávez, Bush döneminde ortaya atılan "teröre karşı savaş" olgusunun meşruluğunu sorgulamıştır. ABD'nin uluslararası terörizm konusunda meşruiyetin sağlanması bakımından bazı BM kararlarına uygun davranmaması Venezuela'nın bu tavrında önemli bir etken olmuştur. ABD açısından Chávez'in Bush yönetiminin askeri yaklaşımlarına eleştirel

3 Petróleos de Venezuela, SA/Venezuela Milli Petrol Şirketi

bakışı, FARC⁴a yönelik yaklaşımı, ‘terörün kınanması’ konusunda ABD ile farklı bir yaklaşımı benimsemesi, Venezuela’nın Küba, Suriye ve İran ile ilişkilerinin gelişmesi gibi birçok olay ABD’nin terörizm konusundaki endişelerini artırmış, ABD – Venezuela ilişkilerinin gerilmesine neden olmuştur (Bonfili, 2010, s.681). Tabii burada ABD’nin ve Venezuela’nın ‘terör’ olgusuna yönelik farklı algılama ve bakış açısına sahip olduklarını belirtmek gerekir.

İlerleyen süreçte anti-Amerikancılık, Irak Savaşı’na yönelik duruşla sürdürülmüştür. Chávez, 2003’teki Irak Savaşı’na en başından itibaren karşı olduğunu ifade etmiştir. Ayrıca ulusların self-determinasyon hakkına saygılı olduklarını ve ulusal bağımsızlıktan yana bir tavır aldıklarını belirtmiştir (Guevara, 2013, s.122). ABD’nin Afganistan işgalini şiddetli bir şekilde eleştiren az sayıdaki liderden birisi de yine Chávez’dir. Ayrıca sel felaketi sırasında ABD’nin yardım teklifinin reddedilmesi bir diğer önemli gelişmedir. Chávez ABD’yi bazı önemli gelişmelerde rolü olduğu ya da bu gelişmelere destek verdiği gerekçesiyle pek çok konuda suçlamıştır. Söz konusu gelişmeler 2002 darbe girişimi, 2002-2003 dönemindeki işçilerin grevleri, Chávez’in kendisini öldürmek için yapılan girişimler ve genel olarak ülkedeki iç siyasi huzursuzluk şeklinde ifade edilebilir (Romero & Corrales, 2010, s.219). Chávez, uluslararası alanda ABD-karşıtı cepheyi bir tür ‘emperyalistler arası çelişki’den yararlanarak oluşturuyor gibi gözükse de diğer taraftan bu durum bir tür üçüncü dünyacılık çabası olarak da değerlendirilebilir (Kürkçügil, 2007, s.171).

Chávez’in Bolivarcı bölgesel entegrasyona yönelik duruşu ile Çin, Rusya ve İran’a yönelik açıklamalarında darbe girişiminin ve lokavtın tetikleyici bir işleve sahip olduğu söylenebilir (Petras, 2010, ss.25-26). Özellikle 2002’deki darbe girişiminden sonra, Chávez Venezuela’nın dış ve ekonomik ilişkilerinde ABD’den uzaklaşmak için yurt dışında yoğun bir çaba içerisine girmiştir. Bu kapsamda, Çin ile odak noktası petrol ve enerji; Rusya ile askeri malzeme ve savaş ekipmanları merkezli ilişkiler kurmuştur. Chávez ayrıca, dönemin İran Cumhurbaşkanı Ahmedinejad ile birlikte Amerikan karşıtı bir söylem benimsemiş ve ABD dış politikasına karşı çıkmıştır. Latin Amerika’da Chávez, artan petrol fiyatlarının da yardımıyla devlet temelli ekonomik kalkınma modelini diğer ülkelere de ihraç etmeye çalışmıştır. Bu kapsamda Bolivya devlet başkanı Evo Morales’e güçlü bir destek verilmiş, Bolivya’nın anayasa hazırlama sürecine ve ekonomi alanındaki reformlarına destek verme teklifi sunulmuştur. Chávez döneminde Venezuela, Daniel Ortega yönetimindeki Nikaragua ile yakın ilişkiler kurarken ve bu ülkeye önemli yardımlar sağlarken ilk olarak 2006 yılında göreve gelen Başkan Rafael Correa yönetimindeki Ekvador’la da yakın ilişkiler kurmuştur. Son olarak, Chávez’in Castro ile güçlü bir ilişki kurduğunu da ifade etmek gerekir. Venezuela, binlerce Kübalı sağlık personeli ve danışmanlara karşılık olarak Küba’nın petrol ihtiyacını önemli ölçüde karşılayarak bu ülkenin başlıca dış destek kaynaklarından biri haline gelmiştir. Venezuela ayrıca düşük

4 Fuerzas Armadas Revolucionarias de Colombia/Kolombiya Devrimci Silahlı Güçleri

faiz oranları üzerinden Karayip ülkeleri ile Orta Amerika ülkelerine Petrocaribe Programı ile destek sunmuştur (Sullivan, 2017, s.26).

Venezuela'nın Küba, Ekvador ve Bolivya gibi sol yönetimlerin iktidarda olduğu ülkelerle olan ilişkilerine ek olarak İran ve Suriye ile yakın ilişkileri ABD emperyalizmi karşılığında geniş bir ittifak oluşumunu sağlayarak ABD'nin uluslararası alandaki eylemleri açısından olumsuz bir durum teşkil edebilir. Askeri açıdan bakıldığında Chávez döneminde Venezuela'nın Rusya'dan 1.800 uçaksavar füzesi, binlerce tüfek, 472 adet büyük füze veya füze rampası ve 24 tane savaş uçağı aldığı görülmektedir. Ancak Kolombiya ve ABD'nin görüşüne göre alınan bu silahların ve mühimmatın uyuşturucu kartellerine ve gerillalara yardım amaçlı yapıldığı yönündedir (Bakke, 2014, s.6). Chávez büyük ölçekte yapılan silah teminini caydırıcılığa yönelik yapılan bir hamle ve olası bir müdahalede karşı tarafın maliyetlerini arttırmaya yönelik bir girişim olarak yorumlamıştır (Petras, 2010, s.36).

Venezuela'nın bölgedeki karşı hegemonik hedefleri açısından ABD ile bölge ülkelerinin ilişkilerinin kurumsal yapısının değişmesi gerekmektedir (Kneuer & Demmelhuber, 2015'den akt. Romero & Mijares, 2016, s.183). Venezuela, 2005'te Amerikalar Arası Serbest Ticaret Bölgesi (FTAA) projesine karşı çıkarak bu konuda en çok sesini yükseltmiş ve Amerikan Devletleri Örgütü'nün (OAS) yönetişim kapasitesinin değişmesinde de oldukça etkili olmuştur. Diğer taraftan Venezuela'nın BM'nin koruma sorumluluğu çerçevesinde Arap ülkelerindeki krizlere müdahale etme fikrine muhalefet etmesinin yanında, NATO'nun Libya'ya müdahalesine, Suriye'ye karşı yapılan baskılara, İran ve Rusya'ya yönelik olarak yapılacak BM yaptırımlarına karşı olması da ABD-Venezuela ilişkileri açısından son derece önemli gelişmelerdir. 21. Yüzyıl sosyalizminin gündeme gelmesi, ABD'nin "uyuşturucu kaçakçılığıyla mücadelesi", Kolombiya'daki gerillalara yönelik bakış farklılığı ve Küba da iki ülke arasındaki önemli anlaşmazlık konuları arasındadır (Romero & Mijares, 2016, s.183).

Chávez döneminde, Venezuelalı doktorların kliniklerde çalışmaya yönelik isteksizliklerini telafi etmek amacıyla petrol teminine karşılık olarak Küba'dan doktorların ve sağlık personellerinin Venezuela'ya getirilmesine yönelik bir anlaşma yapılmıştır. Kübalı doktorların sosyal programların parçası olması Chávez'e Küba ile yaptığı stratejik ittifaka kitlesel destek sağlanmasını mümkün kılmıştır (Petras, 2010, s.27). Ayrıca Küba, Venezuela'ya okur-yazarlık eğitimleri kapsamında organize edilen Robinson ve Ribas kampanyaları için kitap göndererek Bolivarcı Devrim'e katkı sunmuştur (Guevara, 2013, s.67). Venezuela ve Küba arasında yapılan anlaşmaya göre; Küba'da basılan bütün kitapların maliyeti Küba'nın Venezuela'ya olan borçlarından karşılanması öngörülmüştür (Guevara, 2013, ss.79-80). Venezuela-Küba arasında 2004 yılına kadar ikili ilişkilerin öne çıkarken, 2005 yılında ALBA örgütünün kurulmasıyla yeni bir döneme girilmiş, ilişkiler çok taraflı bir boyut kazanmıştır. Castro yönetiminin Venezuela ile kurduğu ilişki sayesinde güçlü bir müttefik elde etmesi ve "Chávez'in Venezuela'yı "Kübalaştıracağına" ilişkin değerlendirmeler, ABD'yi endişelendirmiştir (Akgemci, 2011, s.136).

Chávez döneminde Küba ile kurulan yakın ilişkilere ek olarak Bolivya, Ekvador, Nikaragua ve Arjantin gibi ülkelerin hükümetlerinin Venezuela tarafından desteklenerek bölgede ABD'ye yönelik radikal bir sol blok oluşturulduğu dikkati çekmektedir. Ayrıca İran, Rusya ve Çin ile ilişkilerin gelişmesi ve söz konusu ülkelerin genel anlamda bölgede artan etkileri göz önüne alındığında bu durumun ABD'nin ekonomik çıkarları açısından olumsuz bir tablo ortaya çıkardığı veya bu ekonomik çıkarları tehdit edebileceği şeklinde değerlendirilebilir (Akgemci, 2011, s.136). Ayrıca Çin ve ABD arasında yaşanan ya da yaşanacak petrol konusundaki sürtüşme, Venezuela açısından yeni imkânlar anlamına gelse de yaşanacak herhangi bir gerilimde ABD'nin askeri müdahale tehlikesinin söz konusu olabileceğini göz ardı etmemek gerekir (Kürkçügil, 2007, s.137).

Chávez yönetiminde Venezuela'nın kıta dışındaki devletler ile ilişkilerine bakıldığında zaman burada bir ortak nokta öne çıkmaktadır. ABD'nin en azılı düşmanlarından birisi olan İran ve ABD'nin önemli rakipleri olan Rusya ve Çin ile kurulan ticari ve askeri ilişkiler Venezuela'nın bilinçli bir şekilde ABD karşıtı bir ittifak arayışında olduğunu göstermektedir. Ayrıca bu durum Chávez'in çok kutuplu bir dünya sistemine yönelik hedefine de uygun düşmektedir (Akgemci, 2011, s.147). Çin'in ve Rusya'nın son zamanlarda Latin Amerika'da ekonomi alanında artan ilişkilerinin ve siyasi bağlarının ABD açısından olumsuz bir durum ortaya çıkardığı aşikârdır. Diğer taraftan NAFTA'yı dengelemek amacıyla kurulan MERCOSUR (UNASUR) gibi örgütler ABD'yi olumsuz etkileyen bir başka unsurdur. ABD'nin ekonomik egemenliğine karşı kurulan ve Güney Amerika'nın en etkili ortak pazarı olarak değerlendirilen MERCOSUR ile bölgesel entegrasyon, siyasal alanda işbirliği, sürdürülebilir kalkınma gibi hedefleri bulunan Latin Amerika ve Karayip Ülkeleri Topluluğu (CELAC) da ABD'nin kıtadaki etkinlik alanını kısıtlayan unsurlar arasındadır (Keskin, 2016, s.79).

Chávez'in ABD'nin kendisini izole etme çabalarına karşılık olarak çok yönlü bir uluslararası stratejiyi benimsediği yorumu yapılabilir. Bu açıdan; Küba, Bolivya, Nikaragua ve birkaç Karayip adası devletinden oluşan ve kısa bir süre Honduras'ın (2009'daki darbeden önce) içinde yer aldığı bir bölgesel entegrasyon projesi olan ALBA ilk akla gelebilecek önemli adımlardan birisi olmuştur. Siyasal destek sağlayabilmek için yoksul Karayip ülkelerine petrol satışını öngören Petrocaribe Anlaşması da yine bu kapsamda değerlendirilebilir. Diğer taraftan Rusya ve Çin ile yapılan milyar dolarlık silah anlaşmaları, petrol ve doğal gaz konusunda ortaklıkların oluşturulması, enerji ve üretim alanlarında alış ve satışların artırılması, İran ile yapılan ticaret ve yatırım anlaşmaları ise yine izolasyona karşı verilen bir cevap niteliğindedir. Ayrıca Chávez'in Filistin ve Hizbullah'ın İsrail'e karşı yürüttükleri mücadeleye destek vermesi Müslüman ülkelerde Venezuela'ya yönelik olumlu bir hava yaratmış ve bu hava Libya ve Cezayir gibi Kuzey Afrika ülkeleriyle ilişki kurulmasını sağlamıştır. Son olarak Chávez, ABD'nin herhangi bir ambargo girişimine karşı MERCOSUR üyesi olarak bölgesel bir serbest ticaret bloğunun oluşmasını ve böylece ticaret ve ortak girişim açısından fırsatlar yaratılmasını sağlamak istemiştir (Petras, 2010, s.30) .

Venezuela, ABD menşeli şirketlere karşı yapılan yaptırımlar ile gıda politikalarında da bağımlılık ilişkisine yönelik hamle yapmıştır. Bu durum, ABD'nin gıda sanayisinin en büyük kaynağının Latin Amerika olması nedeniyle oldukça önemli bir gelişmedir. Kahve, muz, süt ve kakao gibi gıda sektörlerinde ABD'nin birçok önemli şirketinin, ürünlerini Latin Amerika'dan sağladığı bilinmektedir (Kışlalıoğlu, 2008, s.95). Chávez'in bir diğer çabası da dünyada doların egemenliğini azaltmak ve böylece doların ticarete değişim aracı işlevini yitirmesidir. Bu gelişmelerin yaşandığı dönemde doların değer kaybetmesi ile kendi kaynaklarının da değer kaybettiğini iddia eden sol hükümetler, özellikle de OPEC konusunda doların belirleyici olması ve fiyatların dolar üzerinden değerlendirilmesi durumunun değiştirilmesini istemiştir. Chávez İran'ın da desteğiyle, doların yerine Euro kullanılması önermiştir (Kışlalıoğlu, 2008 ss.94-95). Bu noktada ALBA ve FTAA örgütlerine yönelik daha açıklayıcı bilgiler sunmak yerinde olacaktır. Çünkü bu iki örgüt bağımlılık sorunsalıyla yakından ilişkilidir.

ALBA'nın ABD'ye karşı kurulan önemli bir örgüt olduğu açıktır. Bush yönetimindeki ABD'nin FTAA ve NAFTA'yı Latin Amerika ülkelerine sunması karşısında, Chávez ve Castro buna ALBA ile karşılık vermiştir. Askeri alanda ortaklık ve banka gibi çok önemli konuları içeren ALBA antlaşması, ABD'nin kıtaya yönelik müdahalelerini engellemek için geliştirilmiştir (Kışlalıoğlu, 2008, s.95). Amerika Kıtası için Bolivarcı seçenek şeklinde açılan bu örgüt, hem ticaretin önündeki sınırlamaları ve vergi engellerini ortadan kaldırmakta hem de yatırımlar için bir dürtü işlevi görmektedir. Bu sayede bankalar arasında işbirliğinin arttığı söylenebilir. ALBA ile günlük 53 bin varil petrolün Karayib denizi üzerinden Küba'ya ulaştırılması öngörülmüştür. (Yani burada petrol yaklaşık olarak varil başına yarı fiyat olarak hesaplanmıştır.) Küba buna Venezueladaki pek çok yeni sağlık merkezlerine binlerce doktor göndererek karşılık vermiştir (Gott, 2008, s.275). Bu gelişmeler sonucunda Küba, diplomatik yalnızlıktan kurtulmuş; Venezuela ise Latin Amerika birliği için önemli bir müttefik kazanmıştır. Chávez, konu hakkındaki görüşlerini "*FTAA, egemenliğin kötüye kullanıldığı bir kurum, sömürgeci emperyalist bir plandır. FTAA üyesi olmamızın nedeni, iktidara geldiğimiz sırada, Venezuela'nın henüz Amerika Zirvesine üye ülkeler arasında bulunmasıydı.*" şeklinde ifade etmiştir (Guevara, 2013, s.124).

ABD'nin Venezuela'nın seçilmiş hükümetini OAS'ta yalnızlaştırma ya da dışlama çabasının sonuçsuz kalması, dönemin ABD Savunma Bakanı olan Donald Rumsfeld'in Kolombiya'nın da desteklediği, bir Latin Amerika çok uluslu gücünün oluşturulması teklifinin bölge ülkeleri tarafından kabul edilmemesi, ABD'nin OAS genel sekreterliği için desteklediği adayının ilk defa seçimi kazanamaması, FTAA'nin hayata geçirilememesi, Güney Amerika Milletler Topluluğu'nun kuruluş belgesindeki tek taraflılık unsurlarının net bir şekilde reddedilmemesi gibi gelişmeler kıtada ABD'den bağımsız bir hareket kabiliyetinin ortaya çıkabileceğini göstermiştir (Gerardo, 2008, s.209).

Chávez, stratejisinin bir ittifak olduğunu belirtmiş ve bu ittifakın ise, büyük bir Latin Amerika ve Karayipler Birliği şeklinde kurgulandığını ifade etmiştir. Chávez'in arzusunun

bir uluslar ve devletler topluluğu olduğu yorumu son derece doğrudur. Ayrıca Chávez, Venezuela'nın dış politikasını belirlerken, ülkeyi çevreleyen üç oluşumun bütünleşmesinin öncelikleri olduğunu da belirtmiştir. Bu oluşumlar, Karayibler (Cuenca del Caribe), Amazon (Mercosur ve Brezilya) ve Andlar (Comunidad Andino) şeklinde kategorize edilebilir. Hatta Chávez, eurodan esinlenerek Latin Amerika için ortak para birimi önerisi getirmiştir. Diğer taraftan Chávez, bütünleşme düşüncesine askeri alanı da dâhil etmiştir. Bu noktada düşüncesinin, ABD'siz bir Latin Amerika NATO'su oluşturmak olduğunu ifade etmek gerekir. Bu önerileri dikkate alındığında Chávez'in, bir Latin Amerika kutbu oluşturmaya yönelik özgün bir projesinin/programının olduğunu söylemek mümkündür (Gott, 2008, ss.192-193,198). Bu projenin/programın tarihsel köklerine ise Chávez'in açıklamalarında yer verilmiştir. Chávez, Simon Bolívar'ın, Büyük Kolombiya şeklinde adlandırdığı, Güney ve Orta Amerika'nın birliği önerisini hatırlatmaktadır. Böylece dünyanın geriye kalanıyla eşit şartlarda görüşmelerin gerçekleştirilmesinin mümkün olacağını ifade etmiştir. Chávez, Bolívar'ın çok kutupluluk vizyonunu bu şekilde açıklamıştır. Diğer taraftan Chávez, Bolívar'ı bir anti-emperyalist olarak tanımlamaktadır (Guevara, 2013, s.18).

Chávez yönetiminin meşruiyeti açısından Latin Amerika'daki diğer sol liderlerin önemi oldukça büyüktür. Chávez'in bölgeye yönelik dış politikasının iki noktada yoğunlaştığı söylenebilir. Birinci nokta, ABD ve Kanada dışında bir Latin Amerika bütünleşmesinin desteklenmesi meselesidir. Zaten Venezuela, ABD'nin bütün kıtaya yayılacak şekilde bir serbest ticaret bölgesi (FTAA) kurma planının hayata geçirilememesinde oldukça etkili olmuştur. Ayrıca ABD'nin etkin olduğu OAS'a alternatif olarak bölgesel bütünleşmeye yönelik geliştirilen Latin Amerika ve Karayip Devletleri Birliği (Comunidad de Estados Latinoamericanos y Caribeños) ile Güney Amerika Uluslar Birliği (Unión de Naciones Suramericanas) gibi örgütlerin kurulmasında Venezuela önemli bir rol oynamıştır. Diğer taraftan Venezuela uluslararası kalkınma finansmanı konusunda IMF ve Dünya Bankası'na rakip olarak değerlendirilebilecek bir Güney Bankası'nın (Banco Sur) kurulmasına öncülük ederek Brezilya ile birlikte en önemli başlangıç sermayesini karşılamayı da uygun bulmuştur (Yağcı, 2013, s.12).

Aslında, başka bir açıdan ABD ve Venezuela arasındaki ilişkiler ele alındığında iki ülke arasındaki çatışmaların çoğunun söylem düzeyinde olduğu görülecektir. 2000'lerin başından itibaren Chávez, gelişmekte olan ülkelerin ABD'ye karşı mücadele etmesi ve bağımsızlıklarını kazanmaları gerektiği yönünde bir tarz ortaya koymuştur. Chávez, ABD'yi ülkesinin iç işlerine karışmakla suçlamış ve "ABD'nin kibrinden arınmış" çok kutuplu bir dünya vurgusunu yaparak, demokrasiyi teşvik etme iddiasındaki ABD merkezli ya da ABD destekli organizasyonları eleştirmiştir. Aynı şekilde Güney Amerika'daki ABD ile bağlantılı yerel organizasyonlar da Chávez tarafından eleştirilmiş, Latin Amerika'daki ABD karşıtı hareketler ise desteklenmiştir (Romero & Corrales, 2010, s.220). Bu çerçevede iki ülke arasındaki ilişkiler Walt'ın (Walt, 1990) "tehdit dengesi" teorisi perspektifinden değerlendirilebilir. Walt'a göre devletler, güç yerine birbirlerine yönelik olarak algıladıkları tehdidi dengelemektedir.

Bu açıdan Venezuela ve ABD'nin birbirlerine karşı algıladıkları tehdit durumunu dengeledikleri söylenebilir. Söz konusu ilişki güç sorunsalıyla yakından ilişkili olduğundan Waltz'ın (Waltz, 2015) güç değerlendirmesinin geçerliliği kabul edilebilir. Yani devletler gücü dengelemeye çalışmaktadırlar. Bu açıdan Venezuela'nın ABD'nin gücünü dengelemek için ittifak ilişkileri gibi çeşitli araçlardan yararlanmaya çalıştığını iddia etmek mümkündür.

Chávez'in başkanlık dönemi genel olarak değerlendirdiğinde, birkaç nokta ön plana çıkmaktadır. Chávez'in başkanlık dönemi, Çin'in küresel bir ekonomik oyuncu olarak ortaya çıkmasıyla aynı zamana denk gelmiştir. Petrol ve diğer hammaddelere olan talep, küresel bir emtia patlaması yaratmıştır. Putin yönetimindeki Rusya'nın yanı sıra İran'da Ahmedinejad'ın Cumhurbaşkanı olması ve Brezilya'da Lula da Silva (2003–2011) ve Dilma Rousseff (2011-2015⁵) liderliğindeki hükümetlerin durumu dikkate alındığında Chávez yönetiminin arzu ettiği ABD'nin etkisi dışında siyasal ve ekonomik ortaklıklar kurma fırsatını elde ettiği görülmektedir (Mijares, 2015, s.78). Ancak, ABD-Venezuela ilişkilerinde siyasi ve stratejik alanlarda bir çatışma durumu söz konusu olsa da iki ülke arasında enerji ticareti bu durumdan etkilenmemiştir. Çünkü bu ilişkide her iki taraf da enerji alanındaki karşılıklı bağımlılıktan fayda sağlamaktadır (Bonfili, 2010, s.670). Küresel alanda güç ilişkilerinin dağılımında olabilecek bir değişim, Venezuela açısından oldukça önemlidir. Ülkenin özellikle hammadde kaynakları göz önüne alındığında, güç dağılımındaki değişim hem Bolivarcı Devrim'in uluslararası alanda hareket serbestliğini sağlayabilecek hem de Venezuela'ya yönelik bir dış müdahale ihtimalini azaltacaktır (Romero & Mijares, 2016, s.185).

Chávez'den sonra Venezuela yeni bir döneme girmiştir. Chávez'in ölümünden sonra Başkan Yardımcısı Nicolás Maduro geçici bir süre için başkan vekili olmuş ve 8 Mart 2013'te göreve başlamıştır. 14 Nisan'da Venezuela Anayasası'nın 233. Maddesi uyarınca devlet başkanlığı seçimleri yapılmıştır. PSUV adayı olarak Maduro, muhalefetin adayı Henrique Capriles'ten % 1,49 daha fazla oy alarak seçimi kazanmıştır. Maduro'nun seçimi önemli bir farkla kazanacağı yönünde güçlü bir kanaat olduğundan, bu seçim sonucu pek çok gözlemciyi şaşırtmıştır (Sullivan, 2017, s.10). Ancak seçimleri Maduro kazansa da muhalefetin tepkileri son bulmamış ve Maduro döneminde ülkedeki gerginlik daha da artmıştır.

Venezuela'da yaşanan gerginliğin Maduro döneminde daha fazla görünür olması veya şiddetini artırmasında bazı nedenler etkili olmuştur. Bu dönemde borç krizi, enflasyon ve petrol fiyatlarında yaşanan düşüş gibi ekonomik faktörler ile Maduro'nun Chávez gibi karizmatik bir lider olmaması ülkedeki gerginliğin ve şiddetin artmasına neden olmuştur. Venezuela'da başlangıcı 2003 yılına kadar giden guarimba olarak bilinen paramiliter siyasal şiddet de aynı şekilde Maduro döneminde ciddi bir artış göstermiştir. 2014 yılındaki üç ay

5 Mijares, 2015 olarak belirtse de Rousseff'in görev süresi 2016'da sona ermiştir. (Mijares burada, Rousseff'in son yılında yaşadığı görevden alınmasına yönelik dava sürecine atfen bu tarihi özellikle 2015 olarak belirtmiş olabilir.)

süren sokak gösterilerine bakıldığında özel silahlı teçhizatların dahi kullanıldığı görülmektedir (Ellner, 2017, 5. parag.). Demokrasi mücadelesi verdiği iddia eden muhalefet açısından bu tip şiddet içerikli sokak gösterileri amaçları konusunda şüphe uyandırmaktadır. Aynı şekilde söz konusu durum, bu muhalif gruplara koşulsuz destek veren ve ülkede demokrasinin hâkim olmasını istediğini sıklıkla beyan eden ABD'nin de niyetini sorgulatmaktadır.

2015 yılındaki parlamento seçimlerinde PSUV'nin ilk defa bir seçim yenilgisi almasıyla, muhalefet (MUD) meclis çoğunluğunu kazanmıştır (CNN, 2015). Ancak, sonrasında yaşanan MUD kontrolündeki Ulusal Meclis'in etkisiz hale getirilmesi, 2016 Başkanlık geri çağırma referandumunun geçersiz kılınması, generallerin ulusal liderlik rollerine entegre edilmesi, siyasi muhaliflerin hapse girmesi gibi gelişmelerle ülkedeki gerginlik daha fazla artmıştır (Hecimovich, Sagarzazu & Urribarrí, 2017, s.37). 2017 yılında gerçekleştirilen eyalet seçimlerinde PSUV tekrar seçimleri %54 oy oranı ile kazanmış ve 23 eyaletten 17'sini elde etmiştir. MUD ise daha önce olduğu gibi seçimlerde hile olduğunu ileri sürmüş ve sonuçları tanımayacağını beyan etmiştir. ABD de seçimlerin adil ve özgür bir ortamda yapılmadığını ileri sürmüştür (teleSUR, 2018a). Ertesi yıl 20 Mayıs 2018 tarihinde düzenlenen Başkanlık seçimlerini de Maduro kazanmış, ABD ve muhalefet cephesinden önceki seçim sonuçlarına benzer eleştiriler tekrarlanmıştır (BBC News Türkçe, 2018; teleSUR, 2018b).

Seçimler ve sokak gösterileriyle oldukça yıpranan Venezuela'da darbe girişimleri de olmuştur. 6 Ağustos 2017'de bir darbe girişimi olmuş ancak bu girişim ordudan yeterli desteği alamamış ve bir grup askerin başarısız bir darbe girişimi olarak sonuçlanmıştır (BBC, 2017). 4 Ağustos 2018'de ise Maduro'ya yönelik bir drone saldırısı ile suikast girişimi gerçekleşmiş ancak birkaç askerin yaralanması ile sonuçlanan bu olayda Maduro herhangi bir yara almadan saldırıyı atlatmıştır (RT, 2018). 30 Nisan 2019'da Guaidó halkı sokağa çağırması ve bir grup askerle birlikte hükümet karşıtı gösterilere katılmıştır. Bu olay da Maduro yönetimi tarafından bir darbe girişimi olarak değerlendirilmiştir (teleSUR, 2019). Bu noktada son dönemde Venezuelada muhalefetin ana figürü olan ve kendisini başkan ilan eden Juan Guaidó'ya bir parantez açmak gerekmektedir. Zira Guaidó'nun söz konusu ilanı ve bu ilanın bazı ülkeler tarafından tanınması ile Venezueladaki durum çok daha karmaşık bir hal almıştır.

23 Ocak 2019 tarihinde düzenlenen protestolar esnasında Venezuela Ulusal Meclisi Başkanı Juan Guaidó kendisini geçici devlet başkanı olarak ilan etmiştir (BuzzFeed News, 2019). Bu başkanlık ilanının ABD ile bağlantısı dikkat çekicidir. Zira bu ilandan bir gün önce ABD Başkan Yardımcısı Mike Pence'in twitter adresinden İspanyolca alt yazılı bir video yayınlanmıştır. Pence, bazı kelimeleri (Hola (Merhaba); Estamos con ustedes (Sizinleyiz, yanınızdayız) gibi) doğrudan İspanyolca telaffuz ederek Venezuela halkına seslenmeye çalışmıştır. Konuşmasında Maduro'nun adil ve özgür bir seçimle göreve gelmediğini vurgulayan Pence, Juan Guaidó'yu ise Venezuela halkının meşru temsilcisi olarak değerlendirmiştir (Pence, 2019). Resmi bir yetkiliye dayandırılarak hazırlanan haberde The Wall Street Journal'a göre Pence aynı gün Guaidó ile bu konu hakkında telefon görüşmesi yapmıştır. Pence

bu konuşmada, Guaidó'ya Anayasa'daki bir maddeyi işaret ederek hükümetin kontrolünü ele geçirmesi halinde ABD'nin kendisini destekleyeceğini taahhüt etmiştir (The Wall Street Journal, 2019). Bu durum, Guaidó'nun başkanlık ilanı kararını ABD ile işbirliği içerisinde aldığı gösteren bir gelişmedir. Bu nedenle, ABD'nin Venezuela'nın iç işlerine açık bir şekilde müdahale ettiğini iddia etmek mümkündür.

Maduro ise, Guaidó'nun başkanlık ilanını kınamıştır. Ayrıca, ABD ve diğer devletlerin Guaidó'ya olan desteğine atfen bu devletleri ABD'nin emriyle hareket ederek Venezuela'nın meşru olarak seçilmiş olan hükümetini devirmeye çalışmakla suçlamıştır. Diğer ülkelerle yaşanan bu diplomatik kriz, 2018 başkanlık seçimleriyle yakından ilgilidir. Çünkü muhalefet söz konusu seçimleri boykot etmiş ve pek çok ülke bu seçimlerin hileli olduğu ve adil bir ortamda gerçekleşmediği yönünde görüş bildirmiştir. Hükümet ise bu iddiaları reddetmiş ve Maduro da seçimlerin yenilenmesi talebine olumsuz yanıt vermiştir. Diğer taraftan bu noktada, Maduro'nun mevcut devlet yapısı içerisinde ordu, devlet idaresi ve yüksek mahkeme tarafından desteklendiğini belirtmek gerekir (Banerjee, 2019, s.3).

Yaşanan tanınma krizinde diğer devletlerin tutumuna bakıldığında şu şekilde bir tablo ile karşılaşmaktadır: Rusya, Çin, Türkiye, Küba, İran, Nikaragua, Kore Demokratik Halk Cumhuriyeti, Suriye ve Güney Afrika Maduro'yu meşru devlet başkanı olarak kabul etmiştir. Buna karşın ABD, Kanada, Brezilya, Arjantin, Kolombiya, Şili, Birleşik Krallık, Fransa, Almanya, İspanya ve İsrail ise Guaidó'yu devlet başkanı olarak tanımıştır. Bu meselede tarafsız olmayı tercih eden devletler de olmuş ve birbirlerinden farklı bir duruş sergilemişlerdir. Meksika ve Uruguay gibi devletler tarafsız bir pozisyon alsalar da sorunun çözümü için arabulucu olmayı teklif etmiş, Belarus dış etkiye itiraz ederken, Yunanistan da diyalog çağrısında bulunmuştur (Foreign Policy, 2019).

Venezuela açısından yaşanan bir diğer önemli gelişme de ekonomik ve siyasal açıdan en önemli ortaklarından olan Brezilya ve Rusya ile ilgili meydana gelmiştir. Brezilya'daki zayıf hükümet yapısı, Rusya'ya yönelik Batılı ülkeler tarafından uygulanan yaptırımlar her iki ülkenin önemli sosyoekonomik sorunlarının olduğunu göstermektedir. Diğer taraftan Venezuela açısından önemli bir diğer ülke olan Çin'in son dönemde yaşadığı ekonomik durgunluk veya ekonomik sorunlar da dikkate alınması gereken önemli bir gelişmedir (Oehler-Sincai, 2015, ss.41-45'ten akt. Romero & Mijares, 2016, s.188). Chávez döneminde Irak'ta Saddam Hüseyin'in ardından Libya'da Kaddafi'nin iktidarlarını kaybetmiş ve Suriye'de Beşar Esad yönetimi zayıflayarak marjinalleşmiştir. Burada Maduro'nun önceki dönemde kurulan ittifak ilişkilerini sürdürmediğini belirtmek gerekir (Romero & Mijares, 2016, ss.188-189).

Venezuela dış politikasında önemli ölçüde bir süreklilik olduğunu söylemek mümkündür. Maduro'nun, Chávez yönetiminde dışişleri bakanı olarak 2006-2012 döneminde, görev aldığı dikkate alındığında bu durum daha net anlaşılacaktır. Ancak Maduro döneminde ülkede yaşanan siyasal ve ekonomik sorunlar nedeniyle Venezuela dış politikasının

etkinliğinin azaldığı yönünde görüşler de vardır. Yine de Maduro yönetiminin Latin Amerika'daki sol hükümetlerle yakın ilişkilerini koruduğunu, CELAC ve UNASUR gibi örgütlerle de ilişkileri sürdürdüğünü hatırlatmak gerekir (Sullivan, 2017, s.27). Arjantin ve Brezilya'da hükümet değişikliği sonrasında Aralık 2015'te göreve gelen Arjantin devlet başkanı Mauricio Macri, Maduro'yu muhalefete baskı yaptığı gerekçesiyle eleştirmiştir. Brezilya'da Dilma Rousseff'in görevden alınmasına yönelik davada Maduro bunu parlamenter bir darbe olarak nitelendirmiştir. Ayrıca MERCOSUR içerisinde de Venezuela açısından olumsuz bir tablo ortaya çıkmıştır. Venezuela bu örgüte 2012'de tam üye olmuştur. 2016 temmuz ayında ise örgütün dönem başkanlığını Uruguay'dan devralması öngörülmektedir. Başlangıçta Uruguay, Venezuela'nın talebini desteklese de Arjantin, Brezilya ve Paraguay Venezuela'ya karşı çıkmıştır (Gill, 2016'dan akt. Sullivan, 2017, s.27-28). Sonuç olarak Aralık 2016'da Venezuela'nın üyeliği askıya alınmış ve dönem başkanlığı Arjantin'e geçmiştir (Sullivan, 2017, s.28). Maduro döneminde Venezuela açısından Chávez döneminde olduğu gibi bölgedeki ülkelerle OAS'ta etkin bir blok oluşturulmasına yönelik ittifak arayışlarının bir benzeri görülmüştür. Bu ittifakın bölge ülkeleri açısından önemi, Dünya Bankası ya da ABD'den alınan borçlarda yer alan şartlı borç verme durumunun Venezuela ile yapılan/yapılacak anlaşmalarda söz konusu olmamasıdır (Bakke, 2014, s.5).

Maduro döneminde Venezuela dış politikası genel olarak değerlendirildiğinde Venezuela, proaktif olarak uluslararası alanda etkinlik ve/veya nüfuz arayışından uluslararası koşullara göre tepki vermeye yönelik bir değişim geçirmiştir (Mijares, 2015, s.79). Bu durumun sosyo-ekonomik problemler, müttefik ülkelerin sayısının azalması ve son dönemde ABD başta olmak üzere Batı ile yaşanan meşruiyet krizi gibi çeşitli nedenleri olmakla birlikte dış politikada ülkenin etkili bir aktör olmasını engellemektedir. Maduro döneminde Venezuela açısından artık önemli olan nokta, ABD'nin müdahalelerine karşı koyabilmek, meşruiyet krizini aşabilmek ve sosyo-ekonomik sorunlarını giderebilmek olmuştur. Bu nedenle dış politikada etkin çizginin sürdürülmesi oldukça zordur.

5. ABD'NİN BOLİVARCİ DEVRİM SONRASINDA VENEZUELA'YA YÖNELİK POLİTİKALARI

Son dönemde ABD-Venezuela arasında yaşanan gelişmelere dair birtakım çıkarımlar yapmadan önce genel anlamda ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik politikalarının irdelenmesi gerekmektedir. Çünkü geçmişte söz konusu bölgede yaşananlar dikkate alındığında, ABD'nin Venezuela'ya yönelik olası politikalarının neler olacağına dair tahminde bulunmak ya da şu an Venezuela'ya yönelik yürütülen politikaları anlamak mümkün olacaktır.

ABD'nin Latin Amerika'ya yönelik yaptığı siyasal ve askeri müdahalelere bakıldığında, genellikle bölge ülkelerinin ordularını araç olarak kullandığı görülmektedir. 20. yüzyılın başından itibaren Latin Amerika'da ABD desteği sonucunda 40'dan fazla hükümet ordu

aracılığıyla devrilerek yönetim değiştirilmiş (Khanna, 2008'den akt. Keskin, 2016, s.72), bazen de bölgede yapılan seçimler sabote edilerek müdahale edilmiştir. Diğer taraftan ABD'nin Latin Amerika'ya ordu dışında ekonomik araç kullanarak da müdahalede bulunduğu görülmüştür. Bu yöntemde müdahale edilen ülkenin sermaye sahipleri desteklenmiş, onlar aracılığıyla hükümetler üzerinde baskı kurularak sonuç alınmaya çalışılmıştır. Bu dönem için özellikle SSCB'nin var olduğu zamanlarda SSCB karşıtı propaganda aracı olan medya da müdahale aracı olarak kullanılmıştır (Keskin, 2016, s.72).

ABD'de Latin Amerika'da milliyetçilerin, solcuların ya da sosyal demokratların hâkim olacağı demokratik yönetimlerin ABD'nin stratejik ve ekonomik çıkarlarına yeterince önem vermeyecekleri yönünde bir endişe vardır. Bu nedenle ABD, 1970'li ve 1980'li yıllarda Latin Amerika'nın çoğu ülkesinin gerici-askeri yönetimler tarafından yönetilmesinden memnun olmuştur. Hatta ABD'nin bu eğilimin sürmesi için aktif şekilde teşvik edici davranışlarda bulunduğu söylenebilir. İlk olarak 1964'te Brezilya'da ortaya çıkan bu eğilim, 1973'te Şili'de General Augusto Pinochet tarafından Salvador Allende'ye karşı yapılan darbeyle devam ettirilmiştir. 1970'li yıllarda Bolivya ve Uruguay'da güçlendirilen söz konusu eğilimin, 1976'da Arjantin'de, General Peron'un eşi Maria Estela'nın hükümetine General Jorge Videla'nın yaptığı darbeyle zirve noktasına ulaşmıştır. ABD desteğiyle iktidarı ele geçiren bu yönetimler, insan haklarını açıkça ihlal etmiştir. Ancak generaller ABD'de hükümetler değişse bile desteklenmeye devam etmiştir. Askeri yönetimler, istikrarlı bir şekilde ABD'nin geleneksel ekonomik çıkarlarını desteklemiş ve Soğuk Savaş döneminde katı komünizm karşıtı bir duruş sergilemişlerdir. Ayrıca, bölge ülkelerindeki orduların oluşturduğu, işçilerin sendikalaşmasını yasaklayan katı ve merkeziyetçi yönetim yapısı, yabancı sermaye açısından da olumlu karşılanmıştır. Fakat 1990'lı yıllarda askeri yönetimlere ihtiyaç duyulmamaya başlanmasıyla birlikte yeni bir neoliberal ekonomik yapının öne çıkması ve Soğuk Savaş dönemindeki “zorunlu” stratejik önceliklerin ortadan kalkması nedeniyle ABD artık bölgede demokratik yönetimlerden yana tavır almıştır (Gott, 2008, s.93).⁶

Venezuela özelindeki gelişmelere bakıldığında kuşkusuz ilk olarak ABD-Venezuela ilişkilerinde çok önemli kırılma noktalarından birisi olan darbe girişimini ele almak gerekmektedir. CIA'nın 6 Nisan 2002 tarihinde “Darbe Girişimi için Koşullar Olgunlaşıyor” adlı istihbarat raporu.

“Kimi düşük kırıklığına uğramış üst rütbeli subayların ve bir grup küçük rütbeli köktenci subayın dahil olduğu muhalif askeri hizipler, muhtemelen bu ay ... (silindi) Başkan Chavez'e karşı darbe hazırlama çabalarını hızlandırıyor. Bildirilen planların ayrıntı düzeyi ... (silindi) Chavez'in ve öteki 10 üst düzey yetkilinin

6 Burada ayrıca ifade etmek gerekir ki; ABD'nin demokratik yönetimleri benimsemesi; askeri müdahale seçeneğinin masadan kalktığı anlamına gelmemektedir. İstenilen “demokratik yönetim” kurulması için gerek askeri darbe gerekse askeri müdahale seçenekleri arasında halen bulunmaktadır. Bkz: 2002'deki ve 2017'deki Venezueladaki askeri darbe girişimleri.

tutuklanmasını hedefliyor. Darbeciler, bu ay içinde belirlenmiş bir tarihte askeri harekete geçmeye kışkırtmak için muhalefetin gösterilerinden kaynaklanan kargaşayı istismar etmeye çalışabilir.”

şeklinde önemli bilgiler içermekteydi. Raporda açıkça görüleceği üzere, ABD darbenin düzenleneceğini bildiği halde, Venezuela hükümetiyle herhangi bir bilgi paylaşmamış ve onları uyarmamıştır. Hatta muhalefet liderleri 2002 yılının ilk aylarında Washington’ı birkaç kez ziyaret etmiş ve darbe planlarının işleyişini garanti altına almışlardır. Ayrıca darbe esnasında Venezuela Savunma Bakanlığı ana binasında bir toplantı yapıldığını hatırlatmak gerekir. Toplantıya katılanlar arasında Pedro Carmona⁷ ve Caracas’taki ABD askeri misyonundan Albay James Rodgers ve Albay Ronald McCammon da vardır ve Washington’da bulunan Venezuela Büyükelçiliği askeri ataşesi General Enrique Medina Gomez de bu binada bulunmaktaydı (Gott, 2008, ss.232-233,237). Bu durum, ABD’nin darbeyle ilişkisine dair önemli göstergelerden birisidir.

Darbe girişimi sonrasında 2002-2003 döneminde gerçekleştirilen grev-lokavt olayı Bolivarıcı Devrim açısından önemli gelişmelerden biridir. Ancak darbe girişimiyle ilgili olan generallerin emekli edilmiş olması ve ordunun önceki duruma göre daha sağlam bir şekilde Chávez’i desteklemesi grev-lokavt girişiminin sonuçsuz kalmasında etkili olmuştur. Ayrıca uluslararası koşullar da değişmiştir. ABD Nisan 2002’deki darbe girişimine olumlu tepki vermiştir. Ancak, aralık 2002 itibarıyla daha önemli farklı sorunlarla karşılaşmıştır. Bu dönemde Irak’ın birkaç ay içerisinde işgal edilmesi planlanmaktaydı. ABD bu nedenle daha dikkatli olmak zorunda kalmış ve OAS gözetiminde hükümetle muhalefet arasında yürütülen resmi görüşmelerden yana pozisyon almıştır. 2002 yılı kasım ayında başlayan söz konusu görüşmeler, ABD’nin eski başkanlarından olan Jimmy Carter’ın gözetiminde, dönemin OAS lideri Kolombiya Devlet Başkanı Cesar Gaviria tarafından yürütülmüştür (Gott, 2008, s.258-259).

Bu gelişmelerden sonra 2003 yılında Anayasaya dayanarak başkan için “geri çağırma referandumu”nun⁸ yapılması olasılığı belirlemiştir. Bunun için muhalefetin kayıtlı seçmenlerin %20’sinin imzasını alması gerekiyordu. Muhalefet bu konuda da ABD’den yardım istemiş ve Carter’a bu yardım talebini iletmiştir. Burada Carter ile ilgili bir parantez açmak gerekir. Carter’ın kurucusu olduğu Carter Merkezi, uzak ülkelerde seçim kampanyalarını denetleme ve seçim sonuçlarını doğrulama konusunda faaliyet göstermekte ve bu alanda uzmanlaşmış bir kuruluştur. Ayrıca Carter, petrol grevi esnasında Venezuelada devam eden siyasi bunalıma yakından ilgi göstermiş ve OAS ile birlikte girişimlerde bulunmuştur. Bu dönemde,

7 Fedecamaras adlı işveren örgütü başkanlığını yapmış olan Carmona 2002’deki darbe girişimi sırasında 48 saatlik süreyle devlet başkanı olmuştur.

8 1999’da kabul edilen Venezuela Anayasası’na göre, Venezuela halkı başkanın görev süresi dolmadan görevden alınması için referandum düzenleme hakkına sahiptir. Buna ise “geri çağırma referandumu” (Referendo Revocatorio/Recall Referendum/) denilmektedir.

Carter önce 2003 yılında ocak ve sonra mayıs ayında Caracas'ı ziyaret etmiştir. Carter, muhalefetin "geri çağırma referandumu"na yönelik talebini uygun bulmuştur (Gott, 2008, s.268).

Bu gelişmelerden sonra ABD daha sert adımlar atmaya karar vermiştir. Bu doğrultuda ABD, Atlantik Okyanusu'nun güneyinde yer alan Orta ve Güney Amerika'ya yakın konumdaki daha önceden faaliyette olan 4. filoyu tekrar harekete geçirmiştir. Bu filoda, uçaklar, gemiler ve denizaltılar yer almaktadır. ABD'nin Latin Amerika'ya karşı gözdağı vermesi açısından bu filonun önemli olduğu söylenebilir (Kışlalıoğlu, 2008, s.97). Diğer taraftan ABD'nin kıtadaki şiddet eylemlerini desteklemesi başka önemli bir gelişme olmuş, bu kapsamda ABD Kolombiya'nın Ekvador sınırını ihlal etmesini açıkça desteklemiştir. Fakat ironik bir şekilde Venezuela'yı FARC'ı desteklediği iddiasıyla terörist devletler listesine almayı da ihmal etmemiştir (Birgün Gazetesi 15 Mart 2008'den akt. Kışlalıoğlu, 2008, s.97). Bu durumun, son dönemde ABD müdahaleleri için kullanılan önemli bir işgal bahanesi olduğunu belirtmek gerekir. Bu kapsamda terör gerekçe gösterilerek, sol hükümetlerin iktidarda olduğu bölge ülkelerine karşı uluslararası toplumdan da destek arandığı görülmüştür (Kışlalıoğlu, 2008, s.97).

ABD'nin Venezuela'ya karşı yürüttüğü politikalar sadece askeri değil aynı zamanda ekonomik niteliklidir. Ekonomik açıdan iki ülke arasındaki en önemli sorun ise enerjidir. ABD ve Venezuela'nın enerji konusundaki karşılıklı bağımlılığı alış-satış işlemlerindeki oranlar, iki ülkenin birbirlerine bağılı olma dereceleri ve iki ülkenin petrol sektörleri arasındaki yatırım bağları incelendiğinde görülecektir. Bu açıdan, iki ülke arasındaki coğrafi yakınlık enerji bağımlılığı açısından oldukça önemlidir. Örneğın, Venezuela petrolü ABD'ye sadece 5 günlük uzaklıkta iken, Orta Doğu petrolü ise 30-40 günlük bir yolculuk yapmak zorundadır (Bonfili, 2010, s.673).

Venezuela'da 1990'lı yıllarda uygulanan neoliberal politikalar ve korumacı yasalar ülkenin petrolünün yabancı şirketlerin kontrolüne girmesine neden olmuştur. (Kışlalıoğlu, 2008, s.97). Ancak Chavez'in Orinoco havzasında yer alan petrol işletmelerini kamulaştırma yönünde yürüttüğü girişimlerin ardından ABD'li Exxon şirketi, PdVSA'nın malvarlıklarına el konulması için ABD'de İngiltere'de ve Hollanda'da dava açmıştır. ABD'deki New York Federal Mahkemesi, 300 milyon dolarlık PdVSA fonunu dondurma kararı almıştır. Ayrıca İngiltere, Hollanda ve Hollanda Antilleri'ndeki bir dizi geçici mahkeme kararı alınmasının ardından PdVSA'nın 12 milyon dolarlık malvarlığı da dondurulmuştur. (Janicke, 2008). Bir başka ABD'li şirket ConocoPhillips de PdVSA ile tazminat görüşmesi yapmıştır. Venezuela'nın bütün sosyal ve ekonomi politikalarının %90'ının petrol gelirlerine dayanmasından dolayı bu davalar son derece önemlidir. Böylece ABD, Venezuela'yı ekonomik açıdan baskı altına almaya çalışmıştır. Buna karşılık PdVSA ise Exxonmobil ile bütün ilişkilerini durdurmuştur (Kışlalıoğlu, 2008, s.97). Ayrıca ABD, ekonomik çıkarlarına uygun hareket etmeyen Chávez yönetimindeki Venezuela'ya Dünya Bankası ve IMF kanalıyla ülkeye giden kredileri

engelleyerek ekonomik açıdan zorlayıcı başka bir müdahale yapmıştır (Lievesley & Ludlam, 2014, s.124'ten akt. Keskin, 2016, s.79).

ABD-Venezuela ilişkilerinde bir diğer önemli anlaşmazlık noktası da uyuşturucu ticareti meselesidir. ABD, 1999 yılında uyuşturucu ticaretinin engellenmesine katkı sunması için Plan Kolombiya'yı devreye sokmuş ve maliyet durumuna bakılmaksızın Kolombiya yönetimini destekleyeceğini beyan etmiştir. Bu plan için ilk yıl 1.5 milyar dolarlık bir bütçe belirlenmiştir. Bu miktar 2005 yılına gelindiğinde 3.9 milyar dolara kadar yükseltilmiştir. Böylece Kolombiya ABD'den yardım alan ülkeler içerisinde beşinci sırada yer almıştır. Ayrıca ABD'nin bu ülkedeki büyükelçiliği, dünyadaki en büyük büyükelçiliği konumuna erişmiştir. Venezuela ise hem Plan Kolombiya hem de Panama Kanalı Antlaşması'nın uygulanmaya konulmasının sonucunda ABD'nin bölgede gittikçe artan askeri faaliyetlerinden kaygı duymaya başlamıştır. Panama Kanalı Bölgesi'nde yer alan büyük Amerikan askeri üsleri, 1999 yılı Aralık ayında Panama'ya devredilmiş ve Amerikan kara, deniz ve hava birlikleri başka bölgelere kaydırılmıştır. Ardından bu birliklerin bazıları ABD sınırları içerisinde bazıları ise Karayibler'de konuşlandırılmıştır. Diğer taraftan Venezuela açıklarında yer alan Hollanda Antilleri'nde ABD'nin kullanım hakkına sahip olduğu havaalanları da bulunmaktadır. ABD, Kolombiya'daki uyuşturucu ticaretine karşı yürüttüğü girişim kapsamında, önceden izin almaya ihtiyaç duymadan Venezuela hava sahasından uçuş hakkı vermesi için Chávez yönetimine baskı yapmıştır. Ancak Chávez, bu hakkı vermeyi kabul etmemiş ve bu karar ordu tarafından da desteklenmiştir. Böylece ABD bu konuda Venezuela'yı kolayca ikna edemeyeceğini anlamıştır. Chávez'in iktidara geldiği ilk dönemde askeri tatbikatlarda işbirliği yapmak konusundaki isteksizliği iki ülke arasında yaşanan gerginlik açısından önemli bir diğer konu başlığı olmuştur (Gott, 2008, ss.205-206).

ABD'nin Venezuela'ya yönelik müdahalesinde kullandığı son araç “demokrasi teşviki”dir (democracy promotion). ABD'nin demokrasi teşviki olarak adlandırdığı pek çok şey 1980'li yıllar boyunca, Latin Amerika'da değişen olaylara verilen bir cevap olarak değerlendirilebilir. Latin Amerika'daki ABD destekli diktatörlüklere karşı yükselen protestolar ve silahlı ayaklanmalar dönemin ABD Başkanı Reagan yönetimindeki önemli kişilerin siyasi bir değişimin kaçınılmaz olduğuna inanmasını sağlamıştır. Ulusal Demokrasi Vakfı (NED), söz konusu değişimi yönetebilmek amacıyla oluşturulmuş ve değişimin ABD'nin çıkarlarıyla uyumlu olması sağlanmak istenmiştir (Clement, 2005, s.61). 80'li yıllardan beri ABD, NED aracılığıyla “demokrasi teşviki” için önemli ölçüde siyasal yardımda bulunmuştur. 1985-2000 yılları arasında NED'in Latin Amerika'daki faaliyetleri için 93 milyon dolar harcamıştır. Clinton döneminde finansmanda küçük bir azalma olsa da Latin Amerika NED finansmanı ve programları için önemli bir bölge olma statüsünü korumuştur. George W. Bush döneminde NED'in Latin Amerika'ya yönelik yıllık finansman düzeyi önceki başkanların dönemlerindeki benzer seviyelerde olmuştur (Clement, 2005, s. 64).

Bolivarcı Devrim süreciyle birlikte Venezuela NED'in Latin Amerika'daki faaliyetleri açısından merkezi bir konuma gelmiştir. NED'in hem Chávez hem de Maduro döneminde muhalefete verdiği finansman desteği milyon dolarları bulmuştur. Durumu daha somut ifade etmek amacıyla bazı sayısal verilere yer vermek uygun olacaktır. 2010 yılı Mayıs ayında FRIDE Institute (İspanyol düşünce kuruluşu) tarafından yayınlanan bir raporda Venezuelada muhalefete yapılan NED yardımlarının yıllık 40-50 milyon dolar seviyesinde olduğu belirtilmiştir (Golinger, 2010). NED'in faaliyetlerine değindikten sonra, bu noktada ABD'nin Venezuela iç siyasetine nasıl müdahil olduğu konusunu irdelemek yerinde olacaktır.

ABD, Venezuela'ya siyasal açıdan müdahalede bulunurken bunun en önemli unsuru muhalefet olmuştur. Muhalefetin öne çıkan isimlerinin faaliyetlerine bakıldığında durum çok daha iyi anlaşılacaktır. 2000-2008 döneminde Caracas'a bağlı Chacao'nun belediye başkanı olan ve 2009 yılında da Voluntad Popular adındaki merkez sağ partisinin kurucusu Leopoldo López, 2002 yılında gerçekleştirilen darbe girişiminin öncesinde Chávez karşıtı gösteriler düzenlemiştir. Ayrıca López darbe girişimi esnasında İçişleri Bakanı Ramón Rodríguez Chacín'in tutuklanmasını sağlayarak yine tutumunu açıkça göstermiştir. Darbe girişiminin ardından da López'in Chávez karşıtı genel grevi desteklediği görülmüştür. Darbe girişimine destek verenlerden birisi de María Corina Machado'dur. Machado'nun ABD destekli NED'in fonları sayesinde kurduğu Súmate adındaki sivil toplum örgütü ile 2004 yılında Chávez'in başkanlığını halk oylamasına sunacak bir referandum yapılması için büyük bir kampanya başlatması gibi eylemleri muhalefetin durumunu açıkça göstermektedir. Söz konusu kampanyaya USAID'in (ABD Uluslararası Kalkınma Ajansı) NED'e aktardığı fonlar ile ABD tarafından destek verilmiştir. Yine bu dönemde Machado, Bush yönetimiyle yakın bir ilişki kurmuş ve Beyaz Saray'ı da ziyaret etmiştir (Akgemci, 2014, s.223). Son olarak yaşanan tanınma krizi ve Guaidó'nun geçici başkanlık ilanı da ABD'nin Venezuela'ya yönelik siyasal açıdan bir müdahalede bulunduğunu gösteren gelişmeler olmuştur. Ayrıca bu hamle ile ABD açık bir şekilde Westfalya Barışı'ndan bu yana kabul gören devletlerin egemenliği ilkesine aykırı hareket etmiştir. Aynı şekilde bu husus BM Antlaşması'nın 2. Maddesi'nde yer alan üyelerin egemen eşitliği ilkesine de aykırıdır. Bunun dışında, ABD'nin bu tip siyasal müdahaleleri BM Antlaşması'nın 1. Maddesi'nde belirtilen self determinasyon ilkesinin ihlali olarak da değerlendirilebilir (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 1945).

ABD'nin Venezuela'ya yönelik tutumunda herhangi bir değişiklik olmadığı Obama ve Trump dönemlerindeki politikalara ve tepkilere bakıldığı zaman anlaşılacaktır. 2012 yılı ocak ayı sonunda ABD Başkanı Obama'nın yaptığı açıklamalar dikkate alındığında Obama'nın da Bush döneminden çok da farklı bir çizgide olmadığı görülecektir. Obama, Chávez yönetiminin eylemleriyle Venezuela halkının evrensel haklarını kısıtladığını, temel demokratik değerlere tehdit oluşturduğunu ve bölge güvenliğine katkı sağlamak konusunda da başarısız olduğunu iddia etmiştir (Nikandrov, 2011). Obama, Maduro döneminde de söylemini değiştirmemiş ve Venezuela'ya yönelik çeşitli yaptırımlar uygulamaya konulmuştur.

Örneğin, ABD, yolsuzlukla suçladığı bazı Venezuelalı ordu, istihbarat ve yargı mensuplarının ABD'deki mal varlıklarına el koymuştur. Keza Trump da Venezuela'ya yönelik ekonomik yaptırımlar uygulamıştır (US Department of State, 2018). Söz konusu yaptırımlar, Venezuela'ya yönelik açık bir dış müdahale şeklinde değerlendirilebilir. Zira bu yaptırımlarla ülke ekonomik açıdan baskı altına alınmaya çalışılmıştır. Bu durumu daha somut ifade edebilmek adına 2017 ve 2019 yıllarında uygulamaya konulan yaptırımlara değinmek gerekmektedir.

2017'de Trump tarafından onaylanan başkanlık kararnamesi ile Venezuela'ya ekonomik yaptırımlar uygulanmış ve bu yaptırımların Venezuela açısından oldukça olumsuz etkileri olmuştur. Öncelikle, yaptırımlar hükümetten daha çok genel olarak Venezuela halkını etkilemiştir. Yaptırımların halk üzerindeki somut etkileri ise gıda ürünlerinden kaynaklanan kalori eksikliği, artan hastalıklar, hem yetişkin hem de bebekler açısından artan ölüm oranları şeklinde görülmüştür. Ayrıca ülke ekonomisinin daha fazla bozulması sonucunda milyonlarca insan ülkeyi terk etmek durumunda kalmıştır. Söz konusu bu olumsuz etkiler daha çok ülkenin yoksul kesimini etkilemiştir. 2017-2018 döneminde yaptırımların insan hayatı açısından doğurduğu ciddi sonuçlar yaklaşık 40000 kişinin ölümü ile çok daha kritik bir boyuta ulaşmıştır. Öte yandan bu yaptırımlar hukuki açıdan da sorun oluşturmaktadır. Zira yaptırımlar ABD'nin de imzalamış olduğu Cenevre ve Lahey Sözleşmesi'ne aykırıdır ve burada sözleşmelerde geçen sivil nüfusun topluca cezalandırılması durumu söz konusudur. Ayrıca bu yaptırımların hem ABD'nin imzaladığı anlaşmaları içeren uluslararası hukuk boyutu hem de ABD'nin iç hukuku açısından geçersiz olduğunu söylemek mümkündür. Mart 2015'ten beri çıkarılan bütün başkanlık kararnamelerinde Venezuela nedeniyle ABD'nin ulusal açıdan acil bir durumla karşı karşıya olduğu savı öne sürülmekte ve 1976 Ulusal Acil Durum Yasası dayanak gösterilmektedir. Ancak, ABD açısından Venezuela'nın acil bir durum teşkil ettiği gerekçesiyle çıkarılan bu kararnamelerin temelsiz olduğunu söylemek mümkündür (Weisbrot & Sachs, 2019, ss.5-6).

Ocak 2019'da yürürlüğe konulan yaptırımlarla 2018 verilerine göre, Venezuela'nın petrol ihracatında %35.6'lık oranla birinci sırada yer alan ABD'nin kendisini devre dışı bırakması ekonomik açıdan ciddi sonuçları ortaya çıkaracak bir gelişme olmuştur. Ayrıca Trump yönetiminin, diğer ülkelere (örneğin, Hindistan) de bu konuda baskı yapması bir başka önemli gelişmedir. ABD'nin buradaki tehdit ve baskılarından sonuç almasını sağlayan durum, yabancı finans kurumlarını etkileyebilme kapasitesinden kaynaklanmaktadır. Aynı yaptırımların bir diğer önemli sonucu, Venezuela'nın milyonlarca dolarlık varlıklarının dondurulması olmuştur. Bu varlıklar, 9 milyar dolar değerindeki altın rezervi, yaklaşık 3.4 milyar dolar civarında ticari kredi miktarı ve net varlığı 5.2 milyar dolar olan CITGO'dan oluşmaktadır. Bu varlıklar, ülkenin insani açıdan temel ürünlerin ithalatı ve ekonominin dengelenmesi bakımından kullanılabilecek olmaları nedeniyle oldukça sarsıcı etkiler doğurmuştur. Ocak 2019'daki yaptırımlardan sonra ve Guaidó'nun geçici başkan olarak tanınmasıyla (ABD ve bazı ülkeler tarafından) birlikte Maduro yönetiminin fonlar ve mallar konusunda

uluslararası işlemlerde bankalara erişiminin büyük oranda engellenmesi de Venezuela açısından bir diğer önemli gelişme olmuş, böylece ilaç, gıda ve temel mallar konusunda gerekli kredi temini engellenmiştir. Yaptırımların etkilerinden bir diğeri de elektrik krizi olmuştur. Bu kriz yedek termal jeneratörler için gerekli dizel yakıtı ve General Electric gibi ekipman tedarikçilerine erişimin engellenmesiyle ortaya çıkmıştır (Weisbrot & Sachs, 2019, s.3).

Hem Obama (US Department of State, 2015) hem de Trump dönemindeki (US Department of State, 2018) yaptırımların ABD'nin Venezuela'da demokratik kurumların varlığının korunması, insan haklarına saygı duyulması ve Venezuela'nın yasa dışı finansal faaliyetleri ve yolsuzluklarından finansal sistemini korumak gibi amaçları nedeniyle uygulandığı açıklanmıştır. Ayrıca bu noktada ABD açısından Venezuela'ya yönelik dış politikada Demokratlar ve Cumhuriyetçiler arasında ciddi bir fark yoktur. Bush döneminde hem darbeye hem de genel greve olan destek, Obama döneminde Venezuela'nın ulusal güvenliğe olağandışı ve olağanüstü bir tehdit olarak değerlendirilen kararname ve son olarak Trump döneminde açık bir şekilde askeri müdahale olasılığının dile getirilmesi ve CIA başkanlığı görevini yürütürken Mike Pompeo'nun Meksika ve Kolombiya hükümetleri ile birlikte Venezuela'da rejim değişikliği için çalışıldığını söyleyen açıklamaları göz önüne alındığında bu durum anlaşılmaktadır (Ellner, 2017, 6. parag.). ABD'nin bu eylemleri, BM Antlaşması'nın 2. maddesi 4. paragrafında belirtilen, tüm üyelerin siyasal bağımsızlığına karşı kuvvet kullanma tehdidinden kaçınmaları gerektiği ifadesine aykırıdır (TBMM İnsan Hakları Komisyonu, 1945).

ABD-Venezuela ilişkilerinde Bolivarcı Devrim sürecinde yaşanan bu gelişmeler değerlendirildiğinde, ABD'nin Venezuela'ya yönelik politikalarına dair birtakım çıkarımlar yapılabilir. ABD'nin Venezuela konusundaki endişeleri temelde siyasal ve ekonomik olmak üzere iki yönlüdür. Siyasal açıdan, Chávez döneminde Venezuela'nın bölgede ve/veya uluslararası alanda domino etkisi yaratma olasılığı bulunduğunu söylenebilir. Yani Venezuela'nın yakın çevresindeki ülkelerden birinin ABD'nin hegemonyasından kopması, bölgede Küba'nın devam etmekte olan dışlanmışlık/yalnızlık durumunun ortadan kaldırılması ve bölgedeki ABD etkisinin azalması gibi gelişmeler ABD açısından sorun yaratacaktır. Ayrıca ABD'nin bölgede en önemli rakiplerinden olan Rusya'nın ve Çin'in etki alanına girmiş bir ülke (bu durumda Venezuela) istememesi Venezuela'ya yönelik siyasal kaygıların bir başkasıdır. ABD'nin ekonomi alanındaki endişelerine bakıldığında; petrol konusundaki sorunlar, ABD bankalarının ve şirketlerinin Venezueladaki faaliyetlerinin engellenmesi, IMF'ye veya Dünya Bankası'na borçlu olan Latin Amerika ülkelerinin borçlarının Venezuela tarafından karşılanması gibi gelişmelerle karşılaşmaktadır (Kaya, 2014, ss.203-204). Öte yandan, Wallerstein'in (Wallerstein, 2014) görüşlerinden faydalanarak burada bir merkez-çevre ilişkisinden de söz edilebilir. Yani merkez ülke olan ABD, Venezuela'yı siyasal ve ekonomik açıdan baskılayarak sisteme karşı itaatsizlik etmesinin önüne geçmeye ve Venezuela'nın çevre ülke pozisyonunda kalmasını sağlamaya çalışmaktadır.

ABD ve Venezuela'nın güvenlik politikaları değerlendirildiğinde, iki ülke arasındaki siyasal ve stratejik etkileşim için ulusal temelli güvenlik söylemlerinin etkin olduğu daha fazla içselleştirilmiş tehdit anlayışları ile karşılaşmaktadır. Ulusal bağlama özgü olarak "öteki"-nin bir tehdit olarak kolektif inşası, belirli bir dizi hükümet pratiği, siyasal kültür, kitlelerin durumu, kurumsal ortamlar, sembolik temsiller ve ikili ilişkilerdeki normal politika oluşturulmasının aşıldığı durumlar söz konusu olduğunda gerçekleşmektedir. Bu açıdan Chávez döneminde Venezuela'nın güvenlik söylemi, Bush'un önleyici doktrini ve savaş yanlısı dış politikasını referans alarak ABD emperyalizminin sembolik temsillerini içermiştir. ABD açısından Venezuela'ya yönelik negatif algılar, Chávez'in "radikal popülizmine", Venezuela'nın Kolombiya'daki isyancılara ve ülkedeki ABD muhalifleriyle bağları olduğu iddiasına, dünya çapındaki Amerikan karşıtı kampanyasına ve "artan askeri hırsları"na odaklanmıştır (Bonfili, 2010, s.684). Keza Maduro döneminde iki ülkenin güvenlik söylemi ve politikaları çok farklı değildir. Maduro'nun Chávez gibi ABD karşıtı, antiemperyalist ve çok kutuplu dünya vizyonu çizgisini benimsemesine karşın, ABD'de Venezuela'yı otoriterlikle, bölge güvenliğine tehditle suçlaması, uyuşturucu ticareti konusunda ABD ile işbirliği yapmaması nedeniyle eleştirileri devam etmiştir.

ABD, uygun bulmadığı hükümetlere karşı askeri, ekonomik ve siyasal araçlarla hedef ülkeleri istikrarsızlaştırmayı, bu ülkelerdeki muhaliflere finansal destek sunmayı ve düşmanca bir çerçevede basın kampanyaları yürütmeyi içeren çeşitli girişimlerde bulunmuştur. Bazen askeri darbe, suikast veya açıkça askeri işgal de müdahale araçları arasında yer almıştır. Burada değinilen bütün yöntemler son 50-60 yıllık dönemde Latin Amerika'da uygulanmıştır. Bolivarcı Devrim de bu yöntemlerin bazılarıyla karşılaşmıştır. Bu açıdan Bolivarcı Devrim'in kalıcı bir risk ve tehdit altında olduğu yorumunu yapmak yerinde olacaktır (Gott, 2008, s.282). Bu kapsamda ABD'nin coğrafi ve askeri imkânları göz önüne alındığında, bir sert güç uygulamasına başvurarak doğrudan bir müdahale yapabilme olasılığı dahi bulunmaktadır. ABD, Brezilya, Kolombiya, Meksika, Porto Riko ve Şili'deki askeri üsleriyle Venezuela'yı çevrelemiş durumdadır (Bkz: (OBRACC 2015; Vine, 2017)).

6. SONUÇ

Müdahale, farklı coğrafyalarda, farklı dönemlerde, birçok büyük ya da küçük devlet tarafından uygulanan önemli bir dış politika aracıdır. Müdahaleler; siyasal, askeri ve ekonomik amaçlarla gerçekleştirilebilir ve müdahale sonrasında hedef devletin durumu, uluslararası sistemin yapısı gibi pek çok faktörle ilişkili olarak sonuçları açısından "başarılı" ya da "başarısız" olabilir. Ayrıca müdahaleler gerekçeleri açısından bazılarınca farklı saikler ileri sürülerek haklı bulunurken; buna karşın bazıları ise bu gerekçeleri haksız ya da yanlış olarak nitelendirebilir. Bu çerçevede, Venezuela-ABD ilişkileri değerlendirilebilecek güncel ve somut örneklerden birisidir. Bu nedenle bu çalışmada iki ülke arasındaki ilişkiler dış müdahale

olgusu kapsamında açıklanmaya çalışılmıştır. Çalışmanın kapsamı, Venezuelâda Bolivarcı Devrim sonrasında Venezuela ve ABD arasındaki ilişkileri müdahale/dış müdahale olgusu temelinde ele alarak sınırlandırılmıştır. Çalışmada elde edilen veriler ışığında yapılan analizler sonucunda birtakım bulgulara ulaşılmıştır. Bu bulgulara göre bazı çıkarsamalar yapılabılır.

Venezuelâda Bolivarcı Devrim’le birlikte ciddi bir değişim ve dönüşüm yaşanmaktadır. Bu değişim ve dönüşüm toplumsal, ekonomik alanda ve dış politikada açıkça görülmektedir. Söz konusu değişim ve dönüşüm ABD açısından olumsuz olarak algılanmakta ve bu nedenle Venezuelâya çeşitli araçlarla müdahale edilerek devrim süreci tersine çevrilmeye çalışılmaktadır. Ayrıca Venezuelâdaki muhalefet güçleri açıkça çalışma içerisinde sunulduğu üzere ABD tarafından desteklenmektedir. ABD, Venezuela’ya siyasal ve ekonomik açıdan müdahalede bulunmuştur/bulunmaktadır. Diğer taraftan ABD henüz Venezuela’ya askeri bir müdahalede bulunmasa da darbe girişimine destek olduğu düşünüldüğünde askeri seçeneklere uzak olmadığını unutmamak gerekir. Bu anlamda ABD uygun koşullar elde edildiği zaman eğer bu müdahale çıkarlarına uygun ise Venezuela’ya askeri bir müdahalede bulunacaktır. Bu noktada ABD’nin Venezuela’ya yönelik müdahalelerindeki amaçları ise kısaca şu şekilde özetlenebilir: ABD, Venezuela petrolünü kontrol etmeyi istemektedir. Eğer Venezuela petrolü üzerinde kontrol sağlanabilirse, hem kendisi açısından güvenilir bir kaynak elde edilmiş olacak hem de rakiplerinin bölgede etkili olmasının önüne geçebilecektir. Ayrıca ABD’li şirketlerin tekrar Venezuelâda etkin olması istenmektedir. Diğer taraftan Venezuela üzerindeki kontrol Çin ve Rusya gibi uluslararası alanda ABD’nin rakipleri olan devletlerin bölgeye Venezuela üzerinden nüfuz etmelerini engelleyecektir. ABD’nin bir diğer amacı da Venezuela’nın Küba ile birlikte bölge devletleriyle Güney Amerika, Orta Amerika ve Karayipler ekseninde etki alanlarını genişleterek ve yeni müttefikler oluşturarak ABD’ye karşı blok oluşumlarını engellemektir. Ayrıca, belirtmek gerekir ki; ABD’nin söz konusu amaçları ve eylemleri uluslararası hukukun (BM Antlaşması ve egemenlik ilkesi gibi) ihlal edilmesi anlamına gelmektedir.

Bu noktada muhalefetin, ABD ve diğer Batı ülkelerinin bakış açısından ülkenin yaşadığı krizin, dış müdahaleyle ilgisi olmadığı aksine bu krizin genel olarak iç dinamiklerden kaynaklanan bir yönetim, demokrasi ve meşruiyet krizi şeklinde değerlendirilmektedir. Ancak makalede elde edilen bulgular ve çıkarsamalar ışığında dış müdahale olgusu tespit edilmiştir. Ayrıca, burada vurgulamak gerekir ki, birçok müdahalede ileri sürüldüğü üzere müdahaleler insan hakları ya da demokrasi gibi kaygılarla yapılmamaktadır. Amaç insan hakları ve demokrasi olsa bile müdahaleyi yapan aktör mutlaka müdahale sonrasında bir kazanımı hedefleyecektir. Zaten pek çok devlet, insan hakları ve demokrasi gibi kavramları bir meşruiyet kalkanı biçiminde kullanarak çıkarlarını gizlemeye çalışmaktadır. Örneğin, Suudi Arabistan ve Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkeler yerine neden Suriye, İran ve Venezuela gibi ülkelerin demokrasi, insan hakları, otoritaryanizm ekseninde eleştirildiğini sorgulamak gerekir.

Kısacası bu durum, ana amacın sistemin genel kurallarına aykırı davranan aktörlerin istenilen çizgide hareket etmelerinin sağlanması için siyasal, askeri ve stratejik amaçlar ekseninde müdahaleler yapılması olarak ifade edilebilir. Bu nedenle, Venezuela'ya yönelik uygulamalar bu kapsamda değerlendirilebilecek niteliktedir. Bolivarcı Devrim açısından, şu ana kadar ABD'nin çeşitli alanlarda yaptığı müdahalelere karşı koyulabilmiş ve ülkenin yönetimindeki pozisyon korunabilmiştir. Ülkenin toplumsal yapısı, devrimin kitleselleşmesi, dış politika-daki müttefiklik ilişkileri ve dış politika vizyonu göz önüne alındığında ABD'nin Venezuelada gerçekleştirdiği müdahalelerde bir sonuç elde edemediği görülmektedir.

Bu çalışmada elde edilen bulgular ve veriler ışığında şu tespitleri yapılabilir. Büyük güçlerin ya da bir hegemon gücün daima ve her alanda istediklerini elde edebileceklerini iddia etmek mümkün değildir. Çünkü hegemon güç veya büyük güç ile güç açısından aralarında önemli ölçüde farklılıklar bulunan devletler dahi çeşitli araçlarla (müttefiklik ilişkileri, yumuşak dengeleme gibi) müdahalelere karşı koyabilirler. Venezuelada görüldüğü gibi, bir devlet bağımsız bir dış politikanın benimsenmesi, bağımsız bir ekonomik yapının oluşturulma çabası, sosyal açıdan gerçekleştirilen reformlar, halk üzerinde meşruiyetin elde edilmesi gibi pek çok faktörle birlikte dış müdahalelere karşı koyabilmektedir.

KAYNAKÇA

- Akgemci, E. (2011). *Chávez Döneminde Venezuela'nın ABD'ye Yönelik Dış Politikası*, (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akgemci, E. (2014). Venezuelada şiddeti anlamak. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi KRONİK*, 69(1), 217-226.
- Aktan, C. C. (Ed.) (2001). *Yolsuzlukla Mücadele Stratejileri*, Ankara: Hak-İş Yayınları.
- Arsava, F. (2011). Kuvvet Kullanma Yasağı-Egemenlik Prensibi ve İnsani müdahale. *21. Yüzyıl*, (34), 1-17.
- Aybudak, U. (2017). Modern devlet bağlamında ortaya çıkan egemenlik kavramı ve egemenliğin dönüşümü. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*. 10(54), 226-237.
- Bakke, E. (2014). US-Venezuelan relations, <http://www.addisonlibrary.org/sites/default/files/House-Foreign-Affairs-US-Venezuela.pdf>. (Erişim Tarihi: 20.02. 2018).
- Banerjee, S. (2019). The deepening crisis in Venezuela: President Maduro and Juan Guaidó. *Indian Council of World Affairs*. 1-4 <https://icwa.in/pdfs/vp/2014/deepeningcrisisvenezuelavp05032019.pdf>. (Erişim Tarihi: 04.05.2019).
- BBC News Türkçe. (2018). Venezuela seçimleri: Devlet Başkanı Nicolas Maduro kazandı, muhalefet 'hile var' dedi. <https://www.bbc.com/turkce/haberler-dunya-44193027>. (Erişim Tarihi: 20.05.2018).

- BBC News. (2017). Venezuela arrests over 'uprising attempt'. <https://www.bbc.com/news/world-latin-america-40843494> (Erişim Tarihi: 10.05.2019).
- Bingöl, O. (2016). Askeri müdahale olgusunun teorik boyutu ve tarihsel arka planı. Çakmak, H. (Hazırlayan). *ABD'nin Askeri Müdahaleleri 1801'den Günümüze* (s. 29-61). İstanbul: Kaynak Yayınları.
- Bolton, P. (2016). The other explanation for Venezuela's economic crisis, <http://www.coha.org/the-other-explanation-forvenezuelas-economic-crisis-2/>. (Erişim Tarihi: 12.07.2019)
- Bonfili, C. (2010). The United States and Venezuela: The social construction of interdependent rivalry. *Security Dialogue*, 41(6),669-690.
- Brinčíková, Z. (2016). The Dutch disease: An overview. *European Scientific Journal*, Special Edition, 95-101.
- BuzzFeed News. (2019). Trump has recognized Venezuela's opposition leader as president and things are getting intense. <https://www.buzzfeednews.com/article/hayesbrown/venezuela-opposition-juan-guaido-interim-president> (Erişim Tarihi: 13.05.2019).
- Clement, C. I. (2005). Confronting Hugo Chávez United States "democracy promotion" in Latin America. *Latin American Perspective*, 32(60), 60-78.
- CNN. (2015). Venezuela's opposition party wins parliament in a blow to Maduro, <https://edition.cnn.com/2015/12/07/americas/venezuela-oelections/index.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2019).
- Çelik F. & Kara A. (2018). Thomas Hobbes ve John Locke'un "egemenlik" anlayışları çerçevesinde karşılaştırmalı bir analiz. *The Journal of Academic Social Science Studies*. (65), 333-350.
- Duran, H. (2001). Birleşmiş Milletler ve müdahale. *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6(2), 131-142.
- Economist. (2014). What Dutch disease is, and why it's bad. <https://www.economist.com/the-economist-explains/2014/11/05/what-dutch-disease-is-and-why-its-bad> (Erişim Tarihi: 14.07.2019).
- Ellner, S. (2017). Venezuela's fragile revolution from Chávez to Maduro. *Monthly Review*. 69(5), <https://monthlyreview.org/2017/10/01/venezuelas-fragile-revolution/> (Erişim Tarihi: 05.05.2019).
- Eralp, D. U. (2009). Uluslararası çatışma müdahalelerinde meşruiyet kavramı. Beriker, N. (Der) *Çatışmadan Uzlaşmaya Kuramlar, Süreçler ve Uygulamalar*, (s. 71-106), İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Ertuğrul, Ü. E. (2011). İnsani Müdahale (!), Kuzey Afrika ve Asya Çalışmaları Uluslararası Sempozyumu 38 (ICANAS 38), 1. Cilt, 10-15.09.2007, Ankara.
- Fiegel, B. (2015). Venezuela, military generals, and the cartel de los soles, 1-6, <https://community.apan.org/wg/tradocg2/fmso/m/fmso-monographs/248015> (Erişim Tarihi: 15.07.2019)

- Freedom House. (2018). Freedom in the world 2018 table of country scores, <https://freedomhouse.org/report/freedom-world-2018-table-country-scores> (Erişim Tarihi: 09.07.2019)
- Foreign Policy. (2019). Maduro vs. Guaidó: A global scorecard. <https://foreignpolicy.com/2019/02/06/maduro-vs-guaido-a-global-scorecard-map-infographic/> (Erişim Tarihi: 07.05.2019).
- Gerardo, R. (2008). Latin Amerika'nın neoliberalizm karşısı direnişinin stratejik imkanları ve zorluklar. Topal, A. (Haz.), *Latin Amerika'yı Anlamak*, (ss.205-216). İstanbul: Yordam Kitap.
- Golinger, E. (2010). NED Report: International Agencies Fund Venezuelan Opposition with \$40-50 Million Annually. <https://venezuelanalysis.com/analysis/5441> (Erişim Tarihi: 10.05.2018).
- Gott, R. (2008). *Hugo Chavez ve Bolivarcı Devrim*. İstanbul: Yordam Kitap.
- Guevara, A. (2013). *Chávez Venezüella ve Yeni Latin Amerika*. İstanbul: Yar Yayınları.
- Hecimovich, J. P., Sagarzazu, I. & Urribarri, R. S. (2017). Debates: Venezuela. *Lasaforum*, 48(1), 35-38.
- Janicke, K. (2008). Venezuelan state oil company suspends all business relations with Exxon. <http://www.venezuelanalysis.com/news/3147> (Erişim Tarihi: 29. 06. 2018).
- Jamaica Gleaner. (2007). Chavez plans sell-off of US oil refineries, <http://old.jamaica-gleaner.com/gleaner/20070501/business/business1.html> (Erişim Tarihi: 28.06.2018).
- Kaya, E. (2014). Hugo Chávez'in petrol politikası ve ABD. *SDÜ Fen Edebiyat Fakültesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (31), 193-208.
- Keskin, F. (2006-2007). İnsancıl müdahale: 1999 Kosova ve 2003 Irak sonrası durum. *Uluslararası İlişkiler*, 3(12), 49-70.
- Keskin, M. (2016). ABD'nin müdahaleci dış politikası: Latin Amerika örneği. *Bariş Araştırmaları ve Çatışma Çözümleri Dergisi*, 4(1), 70-88.
- Kışlalıoğlu, C. (2008). *2000'den Günümüze Latin Amerika-ABD Karşılıklı Ekonomik ve Politik Yaptırımları: Venezüella, Bolivya, Peru Örnekleri*. (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Kürkçügil, M. (2007). *Hugo Chavez ve Devrimde Devrim*. İstanbul: Agora Kitaplığı.
- Marquina, C. P. & Potella, C. M. (2018). The Past, present and future of venezuela's oil industry, <https://venezuelanalysis.com/analysis/13788> (Erişim Tarihi: 12.07.2019)
- Mijares, V. M. (2015). Venezuela's post Chavez Foreign Policy. Is there a Maduro doctrine?. *Americas Quarterly*, (Kış), 74-81.
- Nikandrov, N. (2011). Obama slamming Chavez will Venezuela be able to hold elections as planned?, <https://venezuelanalysis.com/analysis/6714?page> (Erişim Tarihi: 29. 06. 2018).

- Nikandrov, N. (2016). The murder of Chávez. The CIA and DoEA cover their tracks, <https://www.strategic-culture.org/news/2016/03/14/murder-Chávez-cia-and-dea-cover-their-tracks/> (Erişim Tarihi: 16.07.2019)
- OBRACC (2015). US Military Bases Abroad, 2015. <https://www.overseasbases.net/> (Erişim Tarihi: 09.07.2019).
- OPEC. (2018). Venezuela facts and figures, http://www.opec.org/opec_web/en/about_us/171.htm (Erişim Tarihi: 30.06.2018,).
- OPEC. (2017). OPEC share of world crude oil reserves, http://www.opec.org/opec_web/en/data_graphs/330.htm (Erişim Tarihi: 30. 06.2018).
- Pearson, F. S. (1974). Geographic proximity and foreign military intervention, *Journal of Conflict Resolution*, 18(3),432-460.
- Pearson, F. S. & Baumann, R. (1974). Foreign Military Intervention by Large and Small powers. *International Interactions*, 1, 273-278.
- Pearson, F. S. & Baumann R. A. (1983). Toward a regional model of international military intervention: The middle eastern experience. *Arms Control*, 4(3), 187-222.
- Pearson, F. S. & Walker S. & Stern S. (2006). Military intervention and prospects for democratization. *International Journal of Peace Studies*, 11(2), 63-86.
- Peceny, M. (1999a). Forcing them to be free, *Political Research Quarterly*, 52(3), 549-582
- Peceny, M. (1999b). *Democracy at the Point of Bayonets*, Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.
- Pence, M. [VP]. (22 Ocak 2019). As the good people of Venezuela make your voices heard tomorrow, on behalf of the American people, we say: Estamos con ustedes. We are with you. We stand with you, and we will stay with you until Democracy is restored and you reclaim your birthright of Libertad. [Tweet]. <https://twitter.com/VP/status/108.773.4655804194819> (Erişim Tarihi: 10.05.2019).
- Petras, J. (2010). U.S. Venezuelan relations: Imperialism and revolution, http://www.lahaine.org/petras/b2-img/petras_usven.pdf (Erişim Tarihi: 27.02.2018).
- Romero, C. A. & Corrales, J. (2010). Relations between the United States and Venezuela, 2001-2009, Domínguez, J. I. & de Castro, R. F. (Ed.) *Contemporary U.S.-Latin American Relations Cooperation or Conflict in the 21st Century?* (s. 218-246). New York: Routledge.
- Romero, C. A. ve Mijares, V. M. (2016). From Chávez to Maduro: Continuity and change in Venezuelan foreign policy. *Contexto Internacional*, 38(1), 165-201.
- RT. (2018). 'It was assassination attempt': Venezuelan President Maduro targeted with explosive drones (VIDEO). <https://www.rt.com/news/435133-maduro-venezuela-explosion-address/> (Erişim Tarihi: 10.05.2019).

- Strønen, I. A. (2016). “A civil-military alliance”: The Venezuelan armed forces before and during the Chávez era, *CMI Working Paper*, 4, 1-30, <https://www.cmi.no/publications/file/5808-a-civil-military-alliance.pdf> (Erişim Tarihi: 09.07.2019)
- Sullivan, M. P. (2017). Venezuela: Issues for congress, 2013-2016. <https://fas.org/sgp/crs/row/R43239.pdf> (Erişim Tarihi: 05.03.2018).
- Sune, E. & Özdemir, A. M., (2012). Rantçı devlet yazını üzerine deneme, *Uluslararası İlişkiler*, 9(35), 3-31.
- Taflıoğlu, S. (2013). Liberalizm ve “insan hakları” karşısında zayıflayan devlet egemenliği, *The Journal of Academic Social Science Studies*, 6(1), 1347-1364.
- TBMM İnsan Hakları Komisyonu. (1945). <https://www.tbmm.gov.tr/komisyon/insanhaklari/pdf01/3-30.pdf> Erişim Tarihi: 19.02.2018)
- teleSUR (2017). “Claves sobre el supuesto cartel de los soles en Venezuela”. <https://www.telesurtv.net/news/Claves-sobre-el-supuesto-Cartel-de-los-Soles-en-Venezuela-20170.905.0042.html> (Erişim Tarihi: 16.07.2019)
- teleSUR. (2018a). After socialists win 17 of 23 states, US claims Venezuela elections not ‘free and fair’. <https://www.telesurenglish.net/news/After-Socialists-Win-17-of-23-States-US-Claims-Venezuela-Elections-Not-Free-and-Fair-20171.016.0019.html> (Erişim Tarihi: 10.04.2018).
- teleSUR. (2018b). Nicolas Maduro wins Venezuelan Presidential Elections, <https://www.telesurenglish.net/news/Nicolas-Maduro-Wins-Venezuelan-Presidential-Elections-20180.520.0032.html> (Erişim Tarihi: 20.05.2018).
- teleSUR. (2019). Live updates: Venezuelan govt says Guaido coup failed, Lopez hides in Chile’s Embassy. <https://www.telesurenglish.net/news/Opposition-Leader-Guaido-Calls-For-Military-Uprising-In-Venezuela—20190.430.0008.html> (Erişim Tarihi: 10.05.2019).
- THE Wall Street Journal. (2019). Pence pledged U.S. backing before Venezuela opposition leader’s move. <https://www.wsj.com/articles/a-call-from-pence-helped-set-an-uncertain-new-course-in-venezuela-115.484.30259> (Erişim Tarihi: 10.05.2019)
- Tillema, H. K., (1989). Foreign overt military intervention in the nuclear age, *Journal of Peace Research*, 26(2), 179-195.
- Transparency International (2017a). Corruption perceptions index 2017, https://www.transparency.org/news/feature/corruption_perceptions_index_2017. (Erişim Tarihi: 13.07.2019)
- Transparency International (2017b). People and corruption: Latin America and the Caribbean, https://www.transparency.org/whatwedo/publication/global_corruption_barometer_people_and_corruption_latin_america_and_the_car (Erişim Tarihi: 13.07.2019)
- Trinkunas, H. A. (2002). The crisis in Venezuelan civil-military relations: From punto fijo to the fifth republic, *Latin American Research Review*, 37(1), 41-76.

- U.S. Department of State (2015). Venezuela-related sanctions. <https://2009-2017.state.gov/e/eb/tfs/spi/venezuela/index.htm> (Erişim Tarihi: 29.05.2018).
- U.S. Department of State (2018). Venezuela fact sheet. <https://www.state.gov/venezuela-fact-sheet/> (Erişim Tarihi: 29.05.2018).
- U.S. Energy Information Administration. (2018). U.S. imports from Venezuela of crude oil and Petroleum Products. <https://www.eia.gov/dnav/pet/hist/LeafHandler.ashx?n=pets&s=mttimusve1&f=a>. (Erişim Tarihi: 30.06.2018).
- Wallerstein, I. (2014). *Dünya Sistemleri Analizi Bir Giriş*, İstanbul: Bgst Yayınları.
- Walt, S. (1990). *The Origins of Alliances*, New York: Cornell University Press.
- Waltz, K. N. (2015). *Uluslararası Politika Teorisi*. Binatlı, O. S. (Çev.) Ankara: Phoenix Yayınevi.
- Weisbrot, M. & Sachs, J. (2019). Economic sanctions as collective Punishment: The case of Venezuela, *Center for Economic and Policy Research*, 1-25. <http://cepr.net/images/stories/reports/venezuela-sanctions-2019-04.pdf> (Erişim Tarihi: 11.07.2019)
- Wilpert, G. (2007). Corruption in Venezuela, <https://venezuelanalysis.com/analysis/2654> (Erişim Tarihi: 13.07.2019)
- Vine, D. (2017). List of U.S. military bases abroad, (version of 2017-08-24), <https://dra.american.edu/islandora/object/auislandora%3A70442> (Erişim Tarihi: 09.07.2019)
- Yağcı, A. (2013). Petrol, sınıf çatışması ve uluslararası siyaset: Hugo Chávez döneminde Latin Amerika ve Venezuela. http://www.academia.edu/3679929/Petrol_sınıf_çatışması_ve_uluslararası_siyaset_Hugo_Chavez_döneminde_Latin_Amerika_ve_Venezuela (Erişim Tarihi: 14.03.2018).
- Yılmaz, S. (2012). Uluslararası müdahale ve meşruiyet, https://www.academia.edu/7648047/Uluslararası_müdahale_ve_meşruiyet (Erişim Tarihi: 10.05.2019).

WITHIN THE SCOPE OF EXTERNAL INTERVENTION THE U.S.-VENEZUELA RELATIONS

Ege DEMİREL*

In this study, US-Venezuela relations in the aftermath of the Bolivarian Revolution are discussed on the basis of the concepts of intervention and external intervention. In general, the concept of intervention can be defined as the actions which an international actor takes for a certain period of time in order to make behave another actor as it wishes to attain a political structure of its own desires or to protect the existing administration (Yilmaz, 2012). On the other hand, ideology, regional balance of power, power situation of the intervening state, territoriality, economic, social and military issues are important elements in terms of intervention (Pearson & Baumann, 1974). Besides, interventions can be implemented in a friendly, hostile or impartial manner (Pearson & Baumann, 1983).

When one examines the important points regarding the Bolivarian Revolution and the Venezuela-US relations, it should be noted that economic problems stemming from the neoliberal economic policies implemented in Venezuela and the collapse of the Punto Fijo Pact which were dominant in the country for years, set the stage for the Bolivarian Revolution (Akgemci, 2014). Chávez's process of coming to power began with the coup attempt in 1992 when he made his voice heard, and then it was completed by winning the 1998 elections (Yağcı, 2013). After Chávez was elected president in Venezuela, the country underwent a radical change. The process of change is called as the Bolivarian Revolution by Chávez. This is related to the fact that Simon Bolivar led the struggle against colonialist states and colonialism in Latin America. In terms of Chávez, Bolivar gives inspiration to him by both the principles of independence and anti-imperialism and has been regarded as a unifying figure in accordance with the ideal of unity of regional states (Guevara, 2013). Hence, Chávez adopted an alliance strategy in the form of the Latin American and Caribbean Union (Gott, 2008). Furthermore, close relations with non-regional actors such as Russia, China and Iran have been established outside of Latin America. Thus, Chávez seems to have developed an alliance relationship on the basis of both multipolarity and anti-US stance (Akgemci, 2011; Petras, 2010).

* Kırıkkale University, Department of International Relations, E-mail: egedemirel5@gmail.com

When the Chávez period is analysed in general, there are several important points. During this period, China emerged as a global economic player. Demand for oil and other raw materials created a global commodity boom. Moreover, given the Putin-led Russia, Ahmadinejad's presidency in Iran, and the situation of the PT governments in Brazil, the Chávez administration had the opportunity to establish political and economic partnerships outside the influence of the US. In Maduro period, Venezuela has evolved from a proactive search for international activity to a position to respond to international circumstances (Mijares, 2015).

From the US perspective; there are quite negative developments, such as Venezuela's opposition to the FTAA; the effectiveness of Venezuela in OAS in changing governance capacity; the fact that Venezuela's opposition to the idea of intervening in the crises in the Arab countries; the opposition of the NATO's intervention in Libya and oppressions against Syria and UN sanctions against Iran and Russia. In addition, the issue of drug trafficking, different perspectives about the guerrillas in Colombia, and close relations with Cuba are also important disputes between these two countries (Romero & Mijares, 2016, s.183).

The USA has intervened in various ways in Venezuela to change this situation. For example, despite concrete indicators reflected in the CIA report during the 2002 coup attempt, the USA did not warn the Chávez administration, but supported the coup attempt. This support can be observed concretely by the opposition leaders' visits to Washington before the coup attempt and the presence of US military officials at the meeting of the Venezuelan Defense Ministry during the coup (Gott, 2008). Furthermore the various sanctions imposed during both Obama and Trump era, are another intervention tool. The reasons for such sanctions have been cited as the protection of the existence of democratic institutions in Venezuela, respect for human rights and the protection of the US financial system from Venezuela's illegal financial activities and corruption (US Department of State, 2015, 2018). The United States also intervened in Venezuela with its support for the opposition: the US support for non-governmental organizations through the NED and the support given to the campaigns through funding from USAID to the NED (Akgemci, 2014). Finally, the recognition of Guaidó as head of state (Pence, 2019) is another US's intervention attempt.

The analysis method of this study is qualitative method. In addition, case studies and content analysis are used. The findings reached in the study are as follows: Intervention/foreign intervention is frequently used by different countries in different regions and at different times as an important foreign policy tool to achieve political or economic gains. This situation can be seen in the example of the Bolivarian Revolution. The policies implemented by the US through direct political and economic means of intervention in Venezuela and indirect military means such as military coup attempts are concrete indicators of this situation. The USA aims to achieve a political and economic gain through these means of intervention. Moreover, these interventions violate Venezuela's right to sovereignty and the relevant provisions of the UN Charter. But Venezuela has tried to counterattack against these interventions by various means. Considering that the Bolivarian Revolution in power; it can be argued that US foreign intervention has so far failed. Hence, one can argue that it cannot be asserted that the great powers/a hegemonic power can always achieve what they want in every field. Because even states with significant differences from hegemonic power in terms of scale of the power are able to resist interventions by various means (such as alliance relations, soft balancing). As it can be seen in Venezuela,

a state is able to resist external interventions along with many factors such as the adoption of an independent foreign policy, the effort to establish an independent economic structure, social reforms, and the attainment of the legitimacy on the people.

Keywords: USA, Venezuela, Chávez, Maduro, Intervention, External Intervention.